

AKTIVIZĒT LITERATŪRAS KRITIKU!

VISU ZEMJU PROLETARIESĒ SAVIENOJĒTIES!

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1953. G.

31. MAIJĀ

Nr. 22 (437)

Laimīgu bērniņu

«Bērni dzimst laimē, — mēs sakām un visapkārt redzam, kā mūsu Padomju zemē tiek gādāts, lai jaunā māiņa augtu spīrgta un veselīga, lai visi ceļi tai būtu pavērti uz izglītību. Sagaidot šo vasaru, mūsu zemē iekārtu apmēram septiņus tūkstošus pionieri nometņu. Divi miljoni septiņi simti piecdesmit tūkstoši strādnieku un kalpotāju bērnu atpūties arodbiedrību pionieri nometnēs. Simts tūkstoši vidusskolu astoto un devīto klašu audzēkņu atpūties veselības uzlabošanas nometnēs un turistu bazēs. Tā ir tikai daļa no lielajiem pasākumiem, gādājot par laimīgu bērniņu mūsu zemē.

Laimīga bērniņa tagad sākusies lielās Ķīnas un tautas demokrātijas valstu jaunajai paaudzei. Nekad agrāk Ķīnā

nevarēja pat sapņot par tik daudz skolām, cik atvērt tagad, par tik daudz bērnu grāmatām, cik iznāk tagad. Bulgārijā viens no pirmajiem likumiem, ko izdeva tautas vara, bija likums par mātes un bērna aizsardzību. Albānijā pirms kara nebija nevienas bērnu ārstniecības iestādes, bet tagad tur ir 96 bērnu konsultācijas, kā arī atvērti simtiem bērnu dārzu un mazbērnu novietņu. Valrākās pilsētās noorganizēti profilaktori, sanatorijas un slimnīcās iekārtotas bērnu nodaļas. Tādu fakti ir daudz visās tautas demokrātijas zemēs.

Karš aizēnojis bērnu dzidro prieku Korējā un Vjetnamā. «Glābjiet mūsu bērnus no amerikāņiem slepkavām!» sauc korejiešu mātes. Čīņā par

dzimtās zemes atbrīvošanu korejiešiem un vjetnamiešiem ir arī cīņa par savu bērnu laimīgu nākotni.

Drūma ir bērniņa kapitalistiskajās valstīs. Kā bagātajā Amerikā, tā Anglijā gadu gadā lielāks skaits bērnu netiek pie elementārās izglītības, gadu gadā vairāk rodas bezpajumtnieku, palielinās bērnu mirstība. Milzīgus līdzekļus izlietojami bruņošanās vajadzībām, imperiālisti tikpat kā neko nepiešķir skolu celtniecībai un gādībai par bērnu veselību. Imperiālisti nolaupe bērniņu jaunajai paaudzei.

Starptautiskajā bērnu aizsardzības dienā 1. jūnijā visā pasaulē atskan kvēlais aicinājums: nodrošināt laimīgu bērniņu visas pasaules bērniem!

Volgas-Donas kanalam viens gads

Tieši pirms gada, 1952. gada 31. maijā pulksten 13.55 pēc Maskavas laika pie varonpilsētas Staļingradas, Krasnoarmeiskās rajonā, pirmo reizi sastapās Volgas un Donas ūdeņi. Tā bija jauna mūsu socialistiskās valsts iekārtas uzvara, jauns padomju cilvēku sasniegums ekonomikas, zinātnes un kultūras laukā. V. I. Leņina vārdā nosauktais Volgas-Donas kuģojamais kanāls ir ne vien tehnikas brīnumdarbs, arī tā mākslinieciski arhitektoniskais veidojums paūz komunisma rītausmas laikmeta diženumu.

Kā zināms, Volgas-Donas kanālu padomju ļaudis uzcēla nepilnu triju gadu laikā. Tas bija iespējams tāpēc, ka visa tauta dzīvoja līdz celtniekiem, ka brālīgā radošā sadraudzībā strādāja krievi un ukraiņi, gruzīni un baltkrievi, kazahs un latvieši — visa daudztautu padomju saime. Lielie celtniecības tempi bija iespējami tāpēc, ka Staļina piegadēs izveidotās padomju rūpnīcas nodrošināja celtniekus ar bagātīgu tehniku.

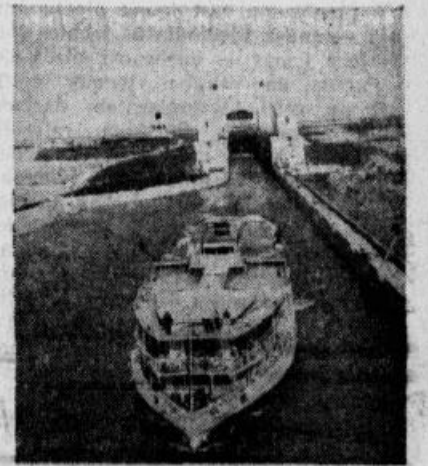
Volgas-Donas kanāla būvē visi darbi bija mechanizēti. Se strādāja ekskavatori, kas ik nepilnā pus minūtē piepildīja piectonnīgu automašīnu, un ekskavatori milzīgi, kas atvietoja desmitiem tūkstošu cilvēku darbu. Se strādāja milzīgi zemes sūkņi, kas vairāku kilometru attālumā uzsūknēja dambjos un aizsprostos miljoniem kubikmetru zemes, strādāja automatizētas betona

rūpnīcas, kas deva dienā tūkstošiem kubikmetru betona.

So vareno tehniku vadīja strādnieki — speciālisti, kas izauguši Padomju valsts klēpī pāris gadu desmitos. Ekskavatorists Vasilis Toročkins, kas pirmais iesāka rakt Volgas-Donas kanāla trasē, ar savām mašīnām izstrādāja vairāk nekā miljons kubikmetru no tiem 152 miljoniem kubikmetru, ko veica slavenie volgodonieši. Soļojošā ekskavatora «ES-1» brigadieris Ivans Čudjakovs izstrādāja dažkārt vienā maiņā 3200 kubikmetru, — bet tā ir dienas norma vairāk nekā tūkstoš strādniekiem, ja tie raktu ar lāpstām.

1952. gada vasarā komunisma celtnieki pirmdzimto apmeklēja Francijas strādnieku un inteliģences delegācija. Strasburgas Universitātes profesors Zans Trikārs, salīdzinādams Volgas-Donas kanāla celtniecības tempus ar kanāla būvi Elzasā, izteicās: «Elzasas kanālu sāka rakt parāleli Reīnai 1930. gadā. 1937. gadā bija izrakti 10 kilometri no paredzētajiem 200 kilometriem un tikai viens kilometrs bija galīgi pabeigts. Karš pārtrauca kanāla būvi, bet Francijas valdība, kas uz amerikāņu spiediena bagātīgi finansē kara objektus, tagad pārtraukusi atbalstīt kanāla celtniecību.»

Kapitalistu valdības, nespēdams atrisināt savās zemēs ekonomiskos jautājumus, arvien vairāk pakļaujas ame-

rikanu imperiālistiem, kas alkst kara un algo diversantus un slepkavas, lai traucētu socialisma nometnes zemēs celtniecību. Taču pasaules naudas maiši velti cerē ar saviem dolāriem satricināt mūsu mierīgo jaunrades darbu. Modri tur vajā acis mūsu varonīgie robežsargi, droši var strādāt padomju ļaudis rūpnīcās un laukos, mierīgi var turpināt celt dižas komunisma celtnes.

Pa Volgas-Donas kanālu šodien peld kuģi no Melnās jūras uz Maskavu, Balto jūru vai Astrachanu, no Leņingradas tie šķērso Savienības Eiropas daļu un iznāk Azovas un Melnajā jūrā, vai arī Kaspijā, lai dotos uz Turkmēniju vai Azerbaidžanu. Jaunradītās Cīmjanskas jūras ūdeņi jau sniedz veldzi sausajām stepēm simtiem tūkstoš hektaru platībā.

A. Talcis

ZINĀŠANU PĀRBAUDE

Pienācis pārbaudījuma laiks — pavasarā dienas, kad simtiem tūkstošiem padomju skolnieku un studentu stājas eksaminatoru priekšā, lai dotu atskaiti par savām zināšanām, par mācību gadā izpētām vielas apgušanu.

Rīgas Leona Paegles 1. vidusskolas IV-a klases telpā 40 galvas noliekušas pie atvērtām burtnīcām. Saules pieļietajā, zaļām mētrām un krāšņiem lozungiem rotātajā telpā valda klusums, kurā dzirdama tikai daudzu spalvu švirkona. Te pašlaik risinās rakstveida pārbaudījums aritmētikā. Reizēm kāds paceļ galvu un, kā palīdzību meklējot, raugās apkārt. Tad tā skatiens sastopas ar skolotājas uzmundrinošo smaidu, kas tedvē mieru un spēku.

Citā telpā pulcējas vidusskolas absolventi — jaunieši, kuriem pēc dažām nedēļām pāversies padomju dzīves plašais ceļš uz dažādiem institūtiem, universitātes fakultātem, Mākslas vai Lauksaimniecības akadēmiju, radošu darbu dzimtenes un tautas labā. Šodien viņiem viens no atbildīgajiem eksameniem: latviešu valoda rakstos.

Sacerējums par labākajiem mūsdienu literārajiem darbiem, par mūsu izcilo valstsvīru tēlēm padomju rakstnieku grāmatās 1. vidusskolas absolventi izsaka savu mīlestību un uzticību Dzimtenei un strādnieku šķiras uzvaras kalīdzinātāju V. I. Leņina un J. V. Staļina idejām.

Eksamenī jau sākušies arī Latvijas Valsts universitātes trešajā kursā, kura studentiem drīz jānodas praktiskajos darbos. Vēstures fakultātes vecākais pasniedzējs M. Kozīns pārbauda studentu zināšanas Latvijas vēsturē. Kamer M. Levina tekoši stāsta par latviešu zemnieku stāvokli pagājušā gadsimta septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados, divi citi, izvilkuši biļetes, sagatavo atbildi. V. Elsteris, kam jāstāsta par zviedru laikiem Vidzemē un zemnieku kustību pēc dzimtbūšanas atcelšanas, pieraksta uz papīra dažus gadu skaitļus, sastāda atbildes plānu. M. Pasmāns jau gatavojies un uzmanīgi ieklausās studiju biedres stāstījumā. Kad pienāk viņa kārta, Pasmāns izsmēloši stāsta par Livonijas ordeni, par Aleksandra Nevskā uzvaru Loduš kaujā.

Pēc dažām dienām universitatē sāksies pārbaudījumu sesija arī pārējiem kursiem. Jūnija vidū mācību gads nobeigsies arī Marksisma-leņinisma vakara universitatē. Un katrs uzskata par savu goda lietu parādīt eksamenos dziļas, vispusīgas zināšanas, teicami nokārtot pārbaudījumus.

E. Briēdis

Mākslinieki radošos komandējumos

Sinīs dienās grupa Latvijas Padomju mākslinieku savienības biedru un kan didātu izbrauca radošā komandējumā uz valrākīem republikas kolchoziem un padomju saimniecībām.

Uz Talsu rajona Molotova vārdā nosaukto kolchozu izbrauca grafike L. Aronova un tēlniece L. Novožņeca, uz Ogres rajona kolchozu «Lāčplēšis» — grafike V. Kregere un tēlniece L. Zurgina, uz Dobeles rajona kolchozu «Nakotne» — gleznotāji V. Karjākins un V. Tiščenko, uz Siguldas rajona padomju saimniecību «Lorupes» —

grafiki J. Brekte un gleznotājs V. Kalvāns, uz Baldones rajona padomju saimniecību «Zāliste» — tēlnieks M. Zauris un gleznotāja I. Kalna, uz Rīgas rajona padomju saimniecību «Sallena» — gleznotāji A. Beļcova, A. Kuzmenko, V. Kuzmenko un grafiki H. Joršs, uz Talsu rajona padomju saimniecību «Okte» — gleznotāji A. Pankovs un J. Delvers.

Radošā komandējuma laikā savāktās studijas un zīmējums mākslinieki izlieto, gatavojot darbus izstādei.

L. Macijevska

Uzlabot novadu pētniecības muzeju darbu!

L. BIRKENFELDE

Vienā no mūsu novadu pētniecības muzeju atsauksmju un ierosinājumu grāmatā, atrodams šāds ieraksts: «Vēlams, lai muzejā būtu atspoguļota mūsu kolchozu celtniecība»; kāda cita ir jautājums un reizē arī pārmetums: «Kāpēc muzejā nav parādīti mūsu rajona sasniegumi socialistiskajā celtniecībā?». Šāds un tamlīdzīgs ieraksts var atrast daudz mūsu republikas novadu pētniecības muzejos.

Ar katru gadu pieaug Padomju Latvijas darbaļu prasības kultūras laukā. Atzīstams lielāks kļūst arī viņu interese par muzejiem. Ja 1945. gadā republikas muzeju apmeklētāju kopsumma bija 116 tūkstoši cilvēku, tad 1952. gadā tas sasniedza jau 332 tūkstošus.

Padomju cilvēks grib muzejā iepazīties ar sava novada vēsturi, kā arī ar tā šodien un rītī. Īpaši interese apmeklētājos modina padomju laikmeta nodaļas. Viņi grib redzēt un zināt, ar ko bagāts attiecīgais novads, kādi panākumi tur gūti socialistiskajā celtniecībā un kādas ir šā novada perspektīvas saimnieciskajā un kultūras attīstībā. Tāpēc novadu pētniecības muzeju galvenais un svarīgākais uzdevums ir uzskatāmi, pārlicināši, īsti spilgti un izteiksmīgi atspoguļot, ko devusi padomju vara darbaļaudīm, kādas ir padomju cilvēku tuvākās nākotnes izredzes. Šajā sakarībā muzejos jāierīko pastāvīgas padomju laikmeta nodaļas, kurām būtībā jānosaka novadu pētniecības muzeja saturs.

J. V. Staļina ģenitālais darbs «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā» un PSKP XIX kongresa vēsturiskie lēmumi, kas nosprauz ceļu mūsu sabiedrības pārejai no socialisma uz komunismu, izvirza lielus un atbildīgus uzdevumus muzejiem, uzliedz pienākumu rast jaunu pieeju muzeju — mūsu ideoloģiskās frontes ļoti svarīgas jomas — darba organizēšanā.

Partija un valdība vienmēr veļtusi un veļtīs ideoloģiskajam darbam izcilu uzmanību. Pārskata referātā partijas XIX kongresā biedrs G. M. Malenkovs norādīja: «... mums vēl saglabājušās buržuāziskās ideoloģijas atliekas, privatpašņieku psiholoģijas un morāles paliekas... Kur mazinās uzmanība pret ideoloģijas jautājumiem, tur rodas labvēlīgs pamats, uz kura sāk rīstīties mums naidīgi uzskati un priekšstatī. Ļoti liela nozīme ideoloģiskajam darbam ir mūsu republikā, cīnoties pret buržuāziskā nacionalisma izpausmēm, pret svešiem,

naidīgiem uzskatiem un noskaņām, pret kapitalisma paliekām darbaļu apziņā.

Ieaudzīnāt cilvēkus socialistisku attieksmi uz savu darbu, socialistisko īpašumu, stiprināt viņos gribu un apņēmību pašizlīdzīgi strādāt, veļtīt viņus savus pilnīgus tam, lai ātrāk uzceltu mūsu zemē komunismu — tie ir uzdevumi, kuriem jāierāda centrālā vieta mūsu muzeju darbībā. Taču darbs, ko tie veļt masu komunistiskajā audzināšanā, nedrīkst būt abstrakti izglītojošs. Tam konkrēti un asi jāvērsas pret buržuāzisko ideoloģiju, nesaudzīgi jācīnās pret tās iespiešanos un ieviešanu mūsu padomju sabiedrībā.

Ļoti svarīgi ir, lai muzejs ar pārlicināšiem eksponātiem, faktiem un skaitļiem dotu iespēju padomju cilvēkiem uzskatāmi iepazīties ar J. V. Staļina atklāto mūsdienu kapitalisma un socialisma pamatlikumu būtību un darbību. Tas viss liek revidēt mūsu muzeju darbu.

Padomju varas gados Latvijā novadu pētniecības muzeju dzīvē notikušas ievērojamas izmaiņas. No buržuāzijas valdības laika senlietu krātuvēm tie kļūst par ievērojamām kultūras un izglītības iestādēm. Daudz plašāka kļūst bāze muzeju augšanai, muzeju fondi papildināti ar vērtīgiem eksponātiem, kas devuši iespēju paplašināt ekspozīcijas. Pēdējos gados daudz darīts, iekārtojot pamatekspozīcijas vēstures, dabas zinātņu un socialistiskās celtniecības nodaļās. Ievēribo pelnījušas novadu pagātnē veļtītās ekspozīcijas Jēkabpils, Kuldīgas un citos novadu pētniecības muzejos. Pašlaik muzeji pārkārto vēstures nodaļas sakāpā ar padomju vēstures zinātnes pēdējām atziņām periodizācijas jautājumos, lai marksisma-leņinisma mācībai atbilstoši un pareizi apgaismotu dažādus vēstures laikmetus un notikumus. Šis darbs vēl nav pabeigts, šajā virzienā vēl daudz darāms.

Bet, ja muzejiem jau izdevies gūt zināmas panākumus vēstures un dabas zinātņu nodaļu izveidošanā, tad savu galveno uzdevumu — pilnvērtīgas, šodienas augstajām prasībām atbilstošas, socialistiskās celtniecības panākumu atspoguļojošas padomju laikmeta nodaļas organizēšanu tie veļt visai vāji. Šādas nodaļas līdz šim vēl nav kļuvušas vadošās, daudz muzejos to nemaz nav (Siguldā, Jelgavā, Mado-

nā). Tur, kur tās jau ir, bieži jākonstatē, ka tās pastāv tikai formāli, to ekspozīcijas izskatās bālas un nepilnvērtīgas, nepavisam neatspoguļo novada šodienas dzīvi. Visu nodaļu «Krāslavas rajona socialistiskā lauksaimniecība» Krāslavas novada pētniecības muzejā izveido divi stendi un divas vitrīnas ar labības kultūru paraugiem. Talsu muzejā sasniegumi lauksaimniecībā parādīti gandrīz vai vienīgi ar diagramām par sējumu platību palielināšanos, MTS traktoru parka pieaugumu utt. Ludzas muzejā attiecīgo nodaļu izveido fotomateriāli par kolchozu dzīvi un diagramas; rezultāts — tā ir stipri vienpusīga, nepārlicināša, un apmeklētāji atzīst, ka tā ir tīri epizodisks raksturs. Cilvēks, kas interesējas, kādas konkrētas pārmaiņas notikušas padomju varas gados Latgales zemnieka dzīvē, muzejā atbilstīgi neatradīs. Jēkabpils muzejā rajona tagadējā dzīve atspoguļota gandrīz vai vienīgi ar materiāliem par mūsu republikas kolchozu celtniecības pioniera — lauksaimniecības arteļa «Sēlija» sasniegumiem.

Bieži vien muzejos ierādīta pavisam nenozīmīga vieta tādām svarīgām jautājumam kā lauksaimniecības mehanizācija — mēdz aprobežoties ar gadījuma rakstura fotoattēliem, kuros atspoguļots atsevišķu lauksaimniecības mašīnu darbs kolchozu tīrumos. Bieži vien ekspozīcijā nav izcelts vistipiskākais mūsu socialistiskajā lauksaimniecībā, un tāpēc gadās, ka tajā zudusi jebkāda jēga un pieļauti īstenības izkropojumi. Ja Jēkabpils muzejā rajona vietējā rūpniecība parādīta fotoattēlos, kas demonstrē smagu darbu, ko strādnieki veļt rokām kūdras ieguvē un akmeņlauztuvēs, lai gan tagad to lielāko tiesu tur izpilda visjaunākā, vismodernākā padomju tehnika.

Pārdomāti izveidota jaunorganizētā socialistiskās celtniecības nodaļa Cēsu novada pētniecības muzejā. Tomēr arī tur nav izdevies dziļi un vispusīgi parādīt partijas un valdības nenogurstošo gādību par darbaļu materiālās labklājības un kultūras līmeņa nemīdīgu celšanu, kolchozu nedalāmo fondu pieaugšanu, kolchozniekiem par izstrādes dienām izsniedzamās naudas un lauksaimniecības produktu daudz-

ma palielināšanos. Nodaļā parādīti lopkopības pirmrindnieki, kas ieguvuši augstus piena izslaukumus. Taču nav paskaidrots, kādā ceļā, kādām līdzekļiem viņiem tos izdevies sasniegt.

Svarīgs jautājums ir agrotehniskā propaganda. Kādas jaunas labības un tehnisko kultūru šķirnes kultivē rajonos, kāda ir to agrotehnika — tas viss bieži vien paliek ārpus muzeju uzmanības loka. Vāji vēl izmantoti lauksaimniecības pirmrindnieku darba labākie paraugi, bieži vien ekspozīcija aprobežojas ar parasto goda plāksni, trūkst paskaidrojumu par jaunu metodu nozīmi un efektivitāti.

Visi šie fakti, kurus vēl varētu papildināt ar daudziem citiem, liecina, ka muzeji savā darbā ievērojami atpaliek no dzīves. Neapmierinošais stāvoklis muzeju darbībā vispirms izskaidrojams ar to, ka mūsu muzeju darbinieki vāji pazīst sava rajona dzīvi, vāji saistīti ar to. Viņi nav pratuši pulcināt ap sevi plašu aktīvu, neiesaista darbā vietējos specialistus — skolotājus, agronomus utt., nav nodibinājuši ciešākus sakarus ar rajonu izpildkomiteju lauksaimniecības nodaļām. Jāatzīmē arī, ka partijas un padomju vietējās organizācijas līdz šim ļoti maz palīdzējušas muzejiem padomju laikmeta nodaļu organizēšanā. Partijas un padomju iestādes pienācīgi neizmanto muzejus mūsu sasniegumu propagandēšanai. Ar ko gan citu, ja ne ar nevērību var izskaidrot, ka līdz pat pēdējam laikam nav iekārtotas padomju laikmeta nodaļas Siguldā, Jelgavā, Madonā novadu pētniecības muzejos? Vai partijas un padomju vietējās organizācijas zina, kā atspoguļo sava rajona socialistiskās celtniecības sasniegumus Jēkabpils, Daugavpils, Krāslavas novadu pētniecības muzejos?

Padomju laikmeta nodaļām muzejos ne vien jāparāda lielās pārvērtības savā novadā, izmantojot šim nolūkam muzeja materiālus un dokumentus, kas dod iespēju izdarīt spilgtus salīdzinājumus ar pagātni, bet arī jāliek ieskaļtīties komunistiskajā rītdienā. Ievērojama vieta ierādāma PSKP XIX kongresa materiāliem. Parādīt piektās piecgades uzdevumus un veikumus, atspoguļot, kā lielais plāns kļūst par īstenību, ir ļoti svarīgs un neatliekams muzeju uzdevums. Lai mūsu muzeji spētu godam veļt šo uzdevu-

mu, nepietiek, ka padomju laikmeta nodaļās ietilpina fotomateriālus, diagramas un schemas. Ekspozīcijā katrā ziņā jāietilpina arī spilgti, viegli saprotami un saistoši muzeja materiāli — mehanismu modeļi, jaunceltņu modeļi, rūpniecības un lauksaimniecības produkcijas paraugi. Tas panākams vienīgi tajā gadījumā, ja vietējās vadošās organizācijas uzskatīs, ka itin visam, kas sasniegts rajonā, jāatrodas goda vietā novada pētniecības muzejā un jākļūst par darbaļu visplašāko masu ieguvumu, ja šīs organizācijas interesēsies par muzeja darbu, par tā padomes darbību. Vienīgi tad varēs izveidot patiesām pilnvērtīgas padomju laikmeta nodaļas mūsu muzejos. Tas pats attiecas arī uz ekspozīcijas māksliniecisko izkārtojumu un apdari. Tālab, ka muzejos nav īpašu mākslinieku iekārtotāju, bieži vien muzeju ekspozīciju mākslinieciskais izkārtojums un apdare ir bezgaumīga, neatbilst savam uzdevumam. Rajonu vadošajām organizācijām jāpievērš uzmanība arī šim apstāklim un jāsniedz muzejiem visa iespējama palīdzība.

Daudz vēl ir neatrisinātu jautājumu republikas Kultūras ministrijas Kultūras un izglītības iestāžu galvenajā pārvaldē, kas saistīti ar visa muzeja darba pārkārtošanu. Nav pietiekama novadu pētniecības muzejiem sniedzamā metodiskā palīdzība. Tuvākajā laikā paredzēts reorganizēt muzeju administratīvo un metodisko vadību, sarīkot semināru novadu pētniecības muzeju darbiniekiem jautājumā par šo muzeju uzdevumiem J. V. Staļina darba «Socialisma ekonomiskās problēmas PSR Savienībā» un PSKP XIX kongresa lēmumu gaismā.

Ar partijas un padomju organizāciju, kā arī visplašākās sabiedrības kopīgiem spēkiem un pūlīgiem tiešajiem jāizveido tēlami padomju muzeji, kuros būtu atspoguļota ne vien novada pagātne, bet parādīta arī tā šodien un rītī.

Novadu pētniecības muzeji ir viena no svarīgajām ideoloģiskā darba jomām. Trūkumi to ekspozīcijā cērt robu darbaļu komunistiskajā audzināšanā. Partijas un padomju organizācijām, republikas muzeju darbiniekiem vēl daudz kas velcāms, lai novērstu visus trūkumus un pārkārtotu visu novadu pētniecības muzeju darbību, lai spilgti parādītu mūsu muzejos padomju tautas uzdevumus un sasniegumus komunistiskās sabiedrības celtniecībā.

VALDEMARS MELNIS

Pārrunājam meistariības jautājumus

PAR PILNVĒRTĪGU LITERĀRU TĒLU

M. Gorkijs, runādams par rakstnieka darba prasmi, saka, ka literatura ir plastiskās tēlošanas māksla vārda līdzekļiem. Citā vietā viņš atgādina, ka rakstniekam jāpanāk, lai vārdi sniegtu dzīvu gleznu, raksturotu tēla galvenās īpašības, uzreiz nostiprinātu lasītāja atmiņā tēlojamās personas kustības, gaitu un runas nokrāsu, lai cilvēki un priekšmeti būtu notēloti tik dzīvi, tik plastiski, ka to attēlam gribas pieskarties ar roku.

Prasība pēc plastiska literāra tēla nenovēršami izriet no mākslas kā pasaules izziņas un pārvēidošanas savdabīga līdzekļa pašas būtības. Bejniskis, definēdams mākslas un zinātnes atšķirību, raksta: «Filozofs runā siloģismos, dzejnieks tēlos, bet viņi abi runā vienu un to pašu. Tautsaimnieks, bruņojies ar statistiskiem datiem, pierāda, iedarbomies uz sava lasītāja vai klausītāja prātu, ka zināmas šķiras stāvoklis sabiedrībā tādu un tādu cēloņu dēļ patiešām stipri uzlabojies vai pasliktinājies. Viens pierāda, otrs parāda, un abi pārliecina. Tikai viens ar loģiskiem slēdzieniem, otrs — ar gleznām.»

Atzīva, ka tēls ir īstenības atspoguļojuma specifisks līdzeklis, pieder pie marksistiskās estētikas pamataknēm. Ja īstenības izziņas rezultāts, kas gūts ar zinātnes palīdzību, formulējas loģiskos jēdzienos, tad pasaules mākslinieciskās izziņas auglis ir konkrēti mākslinieciski tēli. Ja zinātnes spēks ir teoretiskās domas dziļums, tad mākslas darbs iedarbojas ar tēla spilgtumu, ar to, ka tēla apvienota dzīves novērojumu tiešamība ar abstraktās domāšanas vispārgitumu.

Runājot Gorkija vārdiem, literatura ir zinātne par cilvēku. Tāpēc arī lite-

rars tēls galvenokārt ir cilvēka tēls, cilvēka raksturs, kas noteiktā vispārīguma pakāpē kļūst par sociālu tipu, spilgti izpauzams zināma sociāla spēka būtībā.

Ar tipizācijas palīdzību rakstnieks mākslas tēlos atklāj parādību un raksturu sociālo būtību. Mākslas tēlos konkrētā vienreizībā, spilgtā individualitātē izpaušmē atsegdams tipiskus raksturus un tipiskas parādības, rakstnieks panāk, ka viņa pieredze sasauca ar lasītāja dzīves pieredzi, un rakstnieka spriedumu un vērtējumu lasītājs uzver kā savējo.

Bez dzīva, vienreizēja iezīmju bagātā tēla, kas vēsturiski konkrētā veidā sevi nes vispārējo, literatura zaudē savu iedarbīgumu, savu specifisko pasaules izziņas un pārvēidošanas funkciju. Citiem vārdiem runājot, bez mākslinieciski veidota tēla nav iedomājama literatura.

Veidoto tēlu spilgtums nosaka rakstnieka darba māksliniecisko efektu. Cīņa pret viduvējiem un bālasinību literatūrā, cīņa par idejiski un mākslinieciski iedarbīgu un krāšņu, dižās padomju tautas cīnīgu literatūru, kas spožā gaismā rādītu ceļu uz komunismu, ir arī cīņa par spilgtiem, saasinātiem, mākslinieciski pilnvērtīgiem, dzīves īstenībā atbilstošiem tēliem.

Rakstnieka meistariība vispirms ir vērtējama pēc viņa veidoto tēlu spilgtuma un patiesības. Tēlu veidojuma pakļauti visi rakstnieka darba elementi — valoda, sižets, kompozīcija. Pareizi norāda Mirdza Ābola «Literatūras un Mākslas» iepriekšējā numurā, ka «dailīgas literatūras darba mākslinieciskā meistariība lielā mērā atkarīga no rakstnieka prasmes izmantot literatūras pamatelementu — vārdu — plastiskas domas, notikumu un cilvēku attēlošanu». Tas pats sakāms arī par sižetu un kompozīciju. Dažkārt gadās, ka rakstnieks pareizi saprot attēloto

notikumu jēgu, vērtē dzīvi un notikumu no pareizām pozīcijām, bet neatrod tādu sietisku un kompozicionālu risinājumu, kurā visā pilnībā varētu izpausties viņa radīto tēlu raksturs. Ja rakstnieks neprot kompozicionāli savu darbu izkārtot tā, lai maksimāli atsegtos viņa varoņu raksturs, un sietā risinājuma nav izvēlēties mērķtiecīgākos momentus varoņu dzīvē, cieš tēla izveide.

Notikumu un apstākļu izvēle un izkārtojums, kas maksimāli atklāj personālu raksturu un notikumu jēgu, ir visai svarīga rakstnieka darba daļa. Taču tā, kopā ar valodu, nav pašmērķis, bet tikai līdzeklis tēla izveidei un atklāšanai. Sevišķi skaidri tas saskatāms latviešu padomju literatūras lielākā sietā meistara Viļa Lāča dailradē. Vilim Lācim nav tā saucamo bezsietisko darbu, kuros autors izkildē sietu savā darba materiālā. Bet, no otras puses, Viļa Lāča labākajos romānos un stāstos, kas raksturīgi ar strauju notikumu risinājumu, asām sadursmēm, visai intrīģojošiem darbības pavedienu samezģojumiem, sietā neatraujas no idejiski tematiskā pamata, nerisinās tam paraleli, nomākams un aizsegdams ideju, centrālā varoņu tēlu. Viļa Lāča prozā atsevišķi sietā momentu loģiskā attīstība allaž pakļauta galvenās temas atklāšanai.

Tautas rakstnieka ievērojamā epopeja «Uz jauno krastu» jo skaidri to saskatām notikumos, kas saistīti ar Alvara tēlu. Alvara likteņa attīstības līnija nav tikai atsevišķs sietā moments, rakstnieka paņēmiens, kā viena darba ietvaros iesaiļīt tēraudcieto revolucionāru Jāni Līdumu un budzi Tauriņu. Tās nozīme ir daudz būtiskāka. Tā kalpo galvenās temas, galvenā tēla izpratnei, rādīdama Jāņa Līduma taisnības vareno spēku, kas ļaužas pretinieka pasaulē un sagrauj vecās netaisnības valsts varmācību, spaldus un tumsonību.

Ja rakstnieks, nostājies uz ideoloģiski pareizām pozīcijām, izvēlējis aktuālu, nozīmīgu sava darba idejiski tematisku satvaru, un tomēr viņa darbs neizrauj lasītāju, tad galvenokārt vaina meklējama rakstnieka neprasme veļt dzīvus, pārlicināšus tēlus, nespēja likt brāzmiot savā darbā dzīves patiesības vēļt. Tas sakāms arī par latviešu padomju literatūrā tik nozīmīgu darbu kā Vizbulja Bērces romāns «Rītdiena sākusies šodien».

Galvenais trūkums Bērces romānā ir vadošo raksturu nevērīgs zīmējums, viņu psihiskās būtības pavirša atsegsme, individuālo savdabību trūcīga izpaušme.

Līdzās novatoram Depisovam viens no galvenajiem personāžiem Bērces romānā ir partorgs Cupris. Ka rakstniekam Cupra tēla nav izdevies parādīt dzīvu, pārlicināšu partijas darbinieku, par to kritika ir vienli prātis. Idejiskā plāksnē te viss it kā būtu kārtībā. Cupris gandrīz arvien dara to, kas partijas darbiniekam būtu darāms, un lielāko tiesu gluži pareiziem un mērķtiecīgiem līdzekļiem. Viņa izsacītās domas gandrīz aizvien pareizas, bet, diemžēl, tas allaž paliek abstraktu ideju plāksnē. Viņa domu pareizību lasītājs atzīst, bet nespēj redzēt pašu Cupri. Partorga garīgo būtību, iekšējo degsmi, interešu, pilnākumu un atbīdības lielo jomu, garīgās un fiziskās būtības savdabību autors nav atsezdīs.

Gandrīz neko lasītājam nedod, piemēram, šāda veida vēstījums: «Cupris necieta lieku laika izšķiešanu un prata iekārtoties tā, ka, ja nebija sapulču vai apspriežu, kurās viņam kādu apsvērumu dēļ bija obligāti jāpiedalās, un nebija arī cita steidzīga darba, tad viņš laikus atgriezās mājās un paguva vēl šo to pasīrādāt. Nevar taču savu dzīvi iekļaut vienīgi tīri praktisku uzdevumu gultnē. Jāseko visiem notikumiem, arī tam, kas jauns literatūrā un mākslā. Daudz jālasa. Katru dienu jāgūst kaut kas jauns. Nedrīkst atpalikt. To bieži vien apzīmē par idejiskā un kultūras līmeņa celšanu. Apzīmējums pareizs, bet viņš, Cupris, attiecībā uz sevi to tomēr nepielietotu. Pārāk

oficiāls tāds apzīmējums, un tāds, it kā viņš vienīgi aiz pilnākuma apziņas ņemtu grāmatu rokā. Bet Cupris pastāvīgi lasīja, mācījās, tāpēc ka viņš bez tā nevarēja dzīvot. Tas bija iegājis viņa asinīs. Citādu sava dzīvi viņš pat iedomāties nevarēja. Viss notikušais tam bija dziļi jāizprot, jāizseko cēloņi, attīstības ceļi, jānovērtē katra parādība. Jau no jaunības dienām, vēl no tiem laikiem, kad viņš darbojās nelegālos partijas pulciņos, Cupris bija pie tā pieradis.»

Daildarbs uz lasītāju iedarbojas ar dzīviem, individualizētiem tēliem, spilgtiem, pārlicināšiem izziņētiem raksturiem. Bet Bērces partorgam Cuprim, tāpat romāna galvenajam varonim Depisovam un virknēli blakus personāžu pietrūkst šādu spilgtu individualitātes iezīmju. It kā to apzinādamies, autors reizēm nemas detalizēti aprakstīt savu varoņu ārējo izskatu.

Detalā mākslas darbā, bez šaubām, ir milzīga nozīme. Ko plastiskam tēlojumam spēj dot detalizēts vides un cilvēka apraksts, to mēs skaidri varam saredzēt, piemēram, Tautas rakstnieka Andreja Upīša romānā «Plaša mākonis», kā arī ikviena cita liela literatūras meistara darbā. Bet detaļai jābūt raksturīgai un mērķtiecīgai. Daudziem autoriem, arī Vizbulim Bērcem, šis mērķtiecības palaiķam pietrūkst. Par Depisovu viņš raksta, ka «visi pazīna viņa maigo smaīdu, noteikto gaitu, atklāto skatīenu». Par Cupri autors daudzkārt saka, ka tas esot ar «kupliem matiem, augstu pieri, plakānu degunu un blezām lūpām», pastāvīgi vai nu smīn vai smejas, bet tas Cupra tēlu nepadara plastiskāku, jo patiesu tēla plastiskumu dod nevis gadījuma rakstura sīkumi, bet tikai mērķtiecīga detaļa, cilvēka rakstura, viņa iekšējās būtības un interešu jomas atsegsme rīcībā, saskares tēlojumā ar citiem cilvēkiem. Bet taisni tā Bērces romānā pamaz, un tādēļ romāns zaudē daudz no sava iedarbīguma.

Mākslas tēls, kā jau pieminējām, ir vispārējā un konkrēti jutekliskā apvienojums. Mākslas tēla katrai iezīmei

Turpinājuma 3. lapa pusē

SMIEKLI, KAS GRAUJ VĒL TAGAD

Sā gada 30. maijā apritēja liela franču apgaismotāja un karojoša humanista — levērojamā franču rakstnieka, domātāja un sabiedriskā darbinieka Voltēra nāves 175. gadadiena.

Viņš bija viens no tās lielās kustības ievadītājiem un vadītājiem, kas cilvēces vēsturē pazīstama ar nosaukumu «apgaismības laikmets». Savā garajā mūžā (1694.—1778.) Voltērs pieredzēja feodālā absolutisma ziedu laikus. Visus savus spēkus un daudzpusīgo talantu viņš veltīja feodālās monarhijas un tās balsta — baznīcas idejiskaj sagrušanai. Viņš nomira Franču buržuāziskās revolūcijas priekšvakarā, kad jau bija sabiezējuši negaisa mākoņi, kas desmit gadu vēlāk noslaucīja no zemes vīrsas feodālisma cietoksni un ievadīja buržuāzijas ziedu laikus.

Nav viegli kapitalistisko zemju progresīvajiem cilvēkiem orientēties tani chaosā, ko šā laika buržuāzijas ideologi dēvē par savu «literatūras zinātni». Kā bāka šinī tumsā ir padomju literatūras pētniecības sasniegumi, kas ļaus skaidrību un noteiktību attiecīgā laikmeta progresīvo darbinieku dzīves un darbības izpratnē. Tas pilnīgi attiecināms arī uz Voltēra nozīmes novērtējumu.

Ļoti raksturīgs ir fakts, ka Voltēru patiesi cīnīja jau krievu tautas atbrīvošanās kustības sākuma perioda labākie pārstāvji: Radiševs, Puškins, Riļevs un Hercens. Nevienā citā valodā pasaulē Voltēra darbi nav tik lielā skaitā pārtulkoti un publicēti kā krievu valodā. Tomēr sevišķi plašu un dziļu interesi par Voltēru mēs redzam pie mums tieši padomju laikā. Jau pirms Lielā Tēvijas kara tika publicēta virkne vērtīgu materiālu par Voltēru no tā mantojuma, kas atrodas padomju tautas īpašumā, sevišķi no Voltēra personīgās bibliotēkas, kas glabājas Leningradas M. E. Saltykova-Šcedrina vārdā nosauktās Valsts publiskās bibliotēkas fondos. Pat Lielā Tēvijas kara bargajās dienās padomju tauta plaši atzīmēja Voltēra dzimšanas 250. gadadienu. Par to mēs nebrīnāmies, jo tas, ko izcīlās franču rakstnieks teica vēl pirms 200 gadiem par fašistisko laupītāju priekštečiem, skanēja un skan aktuali vēl šodien. «Lielie dievi, noslauciet no zemes vīrsas, uz kuras mēs dzīvojam, tos, kas atrod prieku cilvēku asins izliešanā», rakstīja Voltērs savā satīriskajā romānā-pamfletā «Kandida».

JANIS FRIDE

Daudzi padomju vēsturnieki, literatūras pētnieki, filozofi, sociologi, juristi u. c. čakli turpina pētīt Voltēra lielo mantojumu un pakāpeniski publicē jaunus materiālus, kam ir izcila nozīme arī visas pasaules progresīvās

kultūras attīstībā. Šis darbs ir veiksmīgs tādēļ, ka padomju zinātnieki ir atraduši pareizu Voltēra novērtēšanas principu: viņš ir liels kā drosmīgs cīnītājs pret tumsību un barbarismu, bet vēsturiski aprobežots kā t. s. «trešās šķiras» buržuāzijas ideologs, kas nīcināši skatījies uz tautas masām.

Voltēra literārais mantojums ir izcili liels un daudzveidīgs. Viņš sarakstīja vairāk nekā 100 sējumus: traģedijas un komedijas, varoņpoēmas un poēmas-parodijas, romānus, stāstus un pasakas, vēsturiskus un filozofiskus apcerējumus, dialogus un pamfletus un vēl daudz citu žanru. Tomēr pāri visam viņš bija nenogurstošs un drosmīgs sabiedriskais darbinieks, kura visa literārā darbība bija pakļauta sabiedriskiem mērķiem un kalpoja toreizējās progresīvās sabiedrības labā. Gandrīz visi Voltēra sacerējumi bija sabiedriskās cīņas rezultāts un reizē arī ierocis. Ikviens no jauna publicētais viņa darbs, uzrakstīts ar spalvu «viegļu

kā vējš un varenu kā zibens» (Viktors Igo), bija graujošs trieciens reakcijas spēkiem. Galvenais Voltēra ierocis bija smieklis. Ar izcilu meistariību viņš izmantoja smieklis visdažādākās formās: gan viegla, rotaļīga smaids, gan apzibinošas asprātības, gan dzelīga sarkasma un iznīcinošas ironijas veidā. Ne velti A. Hercens 1842. gadā savā dienasgrāmatā ierakstīja: «Voltēra smieklis sagrāva vairāk nekā Ruso radas». Šis smieklis bija vērsti galvenokārt pret baznīcu. Voltēra izteiciens «samīniet riebekli!» drīz tika ierakstīts karojošo ateistu karogā. Pats Voltērs bija deists. Pēc viņa uzskatiem reliģija gan nav vajadzīga «filozofiem», tomēr tautas masām tā nepieciešama, jo kā gan citādi buržuāzija varētu darbaļaudis turēt paklausībā. Visā savā kopībā Voltēra darbi tomēr bija vieni no tiem, kas sagatavoja Franču buržuāzisko revolūciju.

Rietumeiropas progresīvās literatūras attīstībā realistiskajā un satīriskajā virzienā Voltēra ietekme bija milzīga. Tā redzama Beranzē, Heines un Bairoņa dzejā, Anatola Fransa prozā, Bernharda Sova dramaturģijā u. c. rakstnieku darbos.

Tomēr visu to, par ko tik drosmīgi reiz cīnījās Voltērs, tagad kapitalistiskajās zemēs valdošās aprindās noklusē.

«Agrāk buržuāzija atļāvās būt liberāla, aizstāvēja buržuāziski demokrātiskās brīvības un tā radīja sev popularitāti tautā. Tagad no liberalisma nav palicis ne vēsts», teica J. V. Staļins Padomju Savienības Komunistiskās partijas XIX kongresā. «... Buržuāziski demokrātisko brīvību karogs izmests pār bortu. Es domāju, ka šo karogu vajadzēs pacelt jums, komunistisko un demokrātisko partiju pārstāvjiem, un nest to uz priekšu, ja gribat apulcināt ap sevi tautas vairākumu. Neviena cita nav, kas to varētu pacelt.»

Visa progresīvā cilvēce ar padomju laudim priekšgalā dziļi cīnījās Voltēru, jo viņa vārds ir dārgs ikvienam, kas cīnās par mieru un demokrātiju. Viņa literārais mantojums ir paliekoša vieta cilvēces progresīvās domas dārgumu krātuvē.

Latviski Voltēra rakstu izlase izdota 1945. gadā. Par nožēlošanu, viņa kaujinieciskākie darbi vēl gaida savu tulkojumu.

Valdis Rūja

Fabula par Tupeni

Prāvs Tupenis briest zemē leknā. —
Sev barojošu sulu smeļ
No komposttrūdu kaudzes treknās,
Lai kupli lakstu čemi zeļ.

«Man pulkā nepatik uz lauka,»
Tas saldi laiskā tiksmē mūdā.
«Cik klusā paspārne šeit jauka,
Man visa dzīve — snaudiens gurdā».

Ne kāds te rušina, ne ecē,
Ne slāpekli uz galvas sēj.
Pat vējš un tveice iet man secen
Un rasa traucēt neiespēj.»

Kļūst Tupenis pārlieku runīgs
Un uzpūts no domas šīs. —
Sāk citus nonievēt un sunīt,
Vairs savus biedrus nepazīst. —

«Kas tur tie gnīdas! Kartupeļi!
Uz apcirkņiem lai viņus trenc.

Man jāsāk staigāt slavas ceļi.
Tiks izstādē man rīkots stends.

Kad ķirbja apmēros jau būšu
Un apaļš it kā ūsains sams,
Es diplomus un balvas gūšu
Par godu visam kolchozam. —

To dārkopis, kas pazīst augus,
Dzird, vedot zemi lecektim.
Viņš resno uzpūto «draugu»
Grib atbrīvot no domām šīm...

«Diezin, vai kādreiz plūksi laurus,
Jo izkārtne vien — nopelns šīs. —
Tu uzburbis — ar vidu cauru
Un ēsmāi nekur nederīgs...

Kaut izskatā tu kālīm līdzīgs,
Ikvienš tev labprāt ceļu griež. —
To teikdams, Tupeni viņš idzīgs
Kā pūpēdi pār sētu sviezē...

Turpinājums no 2. lapa pusē

jābūt raksturīgai, jāpalīdz atklāt attēlotais raksturs vai notikums. Individuālās mākslas tēla iezīmes organiskā vienība ar vispārējo kalpo galvenā, tipiskā atklāsmēi.

Ja mākslas tēlam pietrūkst konkrētības, individualitātes, ja tipiskais tiek pasniegts kā kaut kas abstrakti vispārējs, nesaistot ar atsevišķo un individuālo, tas pārvēršas schemā, zaudē mākslas leģitimitāti raksturu. Bet, no otras puses, ja individualitāte sniegta bez pietiekama vispārinājuma, tipizācijas, parādības vai tēla būtības atsegsmes, autors negribot bieži nonāk pie aplama dzīves tulkojuma. Tā, šķiet, zināmā mērā noticis ar Ceplja tēlu V. Sauleskalna dramatizētā Pāvila Roziša romāna inscenējumā.

Uz teātra skatuves mēs Ceplī gan redzam spilgtu, individuālu savdabību, bet pārāk maz jūtam viņa sociālās būtības, viņa rīcības atmaskojumu, kā arī to apstākļu atsegsmi, kas viņu veidojuši. Ceplja raksturs nav sniegts tipizētā, vispārinātā, tēla būtību atsežošanā veidā, un tādēļ arī apstākļu atklāsmē ir pārāk virspusīga, bez liela vispārinājuma spēka.

«Tipizācija mākslā — tas ir veids, kā mākslas tēlos atklāt attēlojamo notikumu, parādību, raksturu, kā arī to rašanās apstākļu sociālo būtību», — rakstā «Mākslas īpatnības un tās vieta sabiedriskajā dzīvē» (žurnāls «Komunist», 1953. g. 6. nr.) zīmīgi saka A. Jegorovs.

Atgriežoties pie tēlu sistēmas izveida Vizbuļa Bērce romānā «Ritdiena sākusies šodien», jāaska, ka šis grāmatas māksliniecisko trūkumu pamatā nav tikai paša autora dalīrades individuālās nepilnības, bet lielā mērā arī nesen vēl plaši izplatītais uzskats, ka tā saucamajam industriālajam romānam un stāstam varoņi jāredz gandrīz vai tikai ražošanas attiecībās. Taču pēdējā laikā kā centrālajā partijās, tā arī literatūras presē vienprātīgi atzīts, ka nav iespējams pilnīgi un vispusīgi parādīt padomju cilvēku, tā centieni un interešu plašo lokus, aprobežojoties vienīgi ar varoņu attieksmēm ražošanā, nerādot viņus sadzīvē, subjektīvi in-

timās un citās attiecībās. Realistiskās mākslas pamatprasības klasiskā veidā izteicis Fr. Engels savā formulā, ka tai jāredz «tipiski raksturi tipiskos apstākļos». Bet tipiskie apstākļi nav reducējami tikai uz kādu noteiktu darba vai sadzīves jomu.

Ka apstākļu neparēizs vai nepilnīgs noteikums noved arī pie tēla aplama veidojuma, skaidri liecina gandrīz visi literārie darbi, kas pēdējos gados piedzīvojuši lielāku vai mazāku neveiksmi. Sevišķi pamācoš šinī ziņā, manuprāt, ir Arvida Grigulja komedijas «Kramā ir uguns» inscenējums Akadēmiskajā Dramas teātrī.

Nevar būt šaubu, ka cīņa starp veco, savu laiku pārdzīvojušo, un jauno, progresīvo mūsu republikas kolchozoz jau kopš kolchozu kustības sākuma reizēm pieņemusi visai spraigus un asus veidus. Pakļaut vecā paliekas satīrā, izsmieklam ir dramaturgam patēlīgs uzdevums, jo vecais jaunos apstākļos neizbēgami kļūst smieklīgs un nīcināms. Bez šaubām, tāpat kā pozitīvā, tā arī negatīvā tēla radīšanā nepieciešams tēla saasinājums, jo bez vispārinājuma, saasinājuma literārs tēls nemaz nav ledomājams. Bet sadursme starp jauno un veco jāredz tipiskos, reālos apstākļos, nevis skatuvisku efektu dēļ samākslotā vidē. Skaidrs, ka padomju komedijas veiksmē vai neveiksmē atkarīgas no pārliecinoša galvenās pamatproblemas risinājuma, no dzīves īstenības atspoguļojuma komiskā vai satīriskā skatījumā ar reāliem šīs dzīves konfliktiem un reāliem to risinājumiem, tipiskā vidē, tipiskos apstākļos. Arvīds Grigulīšs, padarīdams oriģinālus izteiksmes līdzekļus par pašmērķi, dzīdamies pēc ārējiem skatuviskiem efektiem, aizmirsa realistisku vides zīmējumu. Tāpēc arī viņa komedijas tēliem pietrūka tipisko rakstura iezīmju, un talantīgā dramaturga komedija, neraugoties uz teātrāliem efektiem, skatītājos neizraisīja to atbalsi, kādu varēja cerēt.

Ar tipisko apstākļu sašaurinātu vienpusīgu izpratni saistīta arī tā saucamā bezkonfliktu teorija. Un ja pārāk vienkāršota, schematiska, patiesajam padomju dzīves brāzmojumam neatbilstošā konflikta dēļ visumā pareizi iecerē-

tais tematiskais materiāls nelerunājas pilniskanīgā balsī vairākās mūsu oriģinālās (Jūlija Vanaga un Jevgeņija Ratnera «Gašie logi», pa daļai A. Vilka un M. Zuntnera «Pavasaris»), tad pelēcība šo lugu varoņu raksturos lielā mērā izriet no pelēcīga vides zīmējuma, šabloniskiem vienkāršiem konfliktiem, jo trafaretā konfliktā var sadurties tikai trafareti raksturi.

Cik nevēlīgs tēlu veidojums reizēm sastopams mūsu rakstnieku darbos, skaidri liecina pagājušajā gadā «Karoģā» publicētais Zana Grīvas romāns «Dzīvības ceļš».

Latviešu padomju literatūrā līdz šim nebija plašāka darba par Tēvijas kara cīņām. Kara notikumi atspulgu bija radušies tikai mazajās literārās formās — liriskā un iedzīvē vai garākos stāstos. Viļa Lāča «Vētra» un «Uz jauno krastu» Tēvijas kara pārbaudījumi ir tikai viens no daudzajiem momentiem garāku laika posmu aptverošā notikumu plūsmā. Zana Grīvas romāns «Dzīvības ceļš» patiesībā ir pirmais plašākais prozas darbs, kas veltīts nesenajam kara dienam, kad bargajā vēstures pārbaudē savu pārākumu pār kapitalistisko pasauli pierādīja padomju iekārta, Padomju valsts, padomju tauta.

«Dzīvības ceļš» ir Zana Grīvas pirmais darbs prozas lielajās formās. Līdz šim autors bija pazīstams galvenokārt kā talantīgs noveļu rakstnieks, kas iecienīts savas lakoniskās izteiksmes, emocionālā sprieguma un veiksmīga rakstura zīmējuma dēļ. Šis krietnā prozaikā īpašības vērojamas arī Zana Grīvas romānā, un daudzās lappusēs tas guvušas pat vēl spēcīgāku izpausmi. Romāns rāda, ka viņš spēj ne daudz spalvas vilcieniem uzburt peizažu vai sadzīves ainu, cilvēka ārējā rīcībā liek izpausties iekšējiem pārdzīvojumiem, visumā samērīgos kompozīcijas metos izkārtot plašu pieredzes materiālu. Taču reizē ar to jāaska, ka viņa darbā vērojami arī lieli mākslinieciski trūkumi, galvenokārt tēlu izveidē. Jo sevišķi tas sakāms par negatīvajiem personāžiem. Jau pašā sākumā autors tos pārāk izšķērdīgi noziedis ar melnu krāsu, ierādījis tiem pārāk noteiktas pozīcijas. Tādu personāžu patiesā seja,

to turpmākais ceļš lasītājam skaidrs no pirmā mirkļa, un viņā neizpratnē rada pozitīvo personāžu divainā tuvredzība un naivitāte.

Lielā trūkumā Zana Grīvas romānā vērojami arī pozitīvo tēlu izveidē. Piemēra dēļ nemsim cipu epizodi pie Daugavas tiltiem. Niknu kauju laikā strādnieku gvardes bataljona komandieris Pēteris Caune aizsūtīja grupu cīnītāju, lai tie likvidētu diversantus, kas, namos paslēpušies, apšauda bataljonu no aizmugures. Pēc brīža cīnītāji atgriezās. «Ap desmit hiteriešu, parašutistu, aizsargu un bijušo policistu sapēma gūstā, bet pārējos, kas pretojās, uz vietas nošāva. Starp aizturētajiem atveda arī kādu švītgu vīru ar biezū dzeltenādas portfeli rokā». Portfelis bija plebāzts ar naudu. «Caunem jau no pirmajiem vārdiem kļuva skaidrs, kas aizturētais par putnu». Izrādās, ka šaubīgo vīru Caune pazīst jau no sava dēla nostāstiem. Viņš to nosūta uz bataljona štabu apstākļu noskaidrošanai. Bet šeit cilvēks, kuram Caune lāgā neuzticās, šo «putnu» — nozīmē atbildīgā postenī bataljona apgādē.

Lasītājs nevar ticēt šādai veca karavīra un komunistu — pagātnes cīnītāja vientiesībai un lētīcībai, jo tā ir krasā pretrunā ar Pētera Caunes raksturu. Līdz ar to it kā sairst, skaidrus, reljefus apveidus zaudē paša Caunes tēls. Tas notiek tādēļ, ka autors neļauj raksturam rīkoties pēc savas attīstības loģikas, bet sīzeta patvaļīgā izkārtojumā uzspiež citam rīcību, kas neatbilst tēla psihiskajai struktūrai. Jo skaidri tas sajūtams arī Caunes sleivas Ades tēlā. Tas ir tik nepārdomāts, tik mākslīgi konstruēts, ka tajā nav nekādas vienotas rīcības līnijas un to grūti uzskatīt par literāru tēlu. Pēc autora iegribas, atbilstoši viņa radītajām situācijām, reizēm tie ir vientiesīgi, reizēm gudra, reizēm vecīte, reizēm ar sievišķīgu pievilcību, reizēm gaudulīga, reizēm cīnītāja. Ades tēlā nav viengabala īpašības, psiholoģiskas likumsakarības, loģiski pamatotas, realistiski parādītas izausmes līnijas.

Lai literārs tēls būtu pārliecinošs, autors nedrīkst ar to rīkoties patva-

līgi. Zināmās likumsakarības notiek pat šacha figuru kustības uz spēles galdīda, nemaz nerunājot par literāro tēlu attīstības loģiku. Kā zināms, Tolstojs par saviem varoņiem stāstījis, ka viņi dažkārt darot to, ko autors nemaz negribētu, un savā rīcībā vadās no dzīves īstenības, bet nevis autora subjektīvas iedomas. Katrs mēģinājums uzspiest literāram tēlam tādas izdarības vai uzvedību, kas runā pretīm rakstura iekšējās attīstības loģikai, noved pie tēla sairuma, pārvēršot to mākslīgi sakonstruētā schemā. Tā vietvletām noticis ar tēliem Zana Grīvas romānā. Cik maz autors rēķinājies ar tēlu kā zināmu objektīvu likumsakarību nesēju un paudēju, liecina kaut vai tas, ka romāna sākumā («Karoģā», 212. lpp.) viens no galvenajiem romāna varoņiem Pēteris Caune ir 47 gadus vecs, bet dažus mēnešus vēlāk («Karoģā», 960. lpp.) jau 56.

Spilgtu, reljefu, tipisku literāru tēlu veidošana ir rakstnieka mākslinieciskās meistariības jautājums. Bet mākslinieciskā meistariība nebūt nav vienkārša amata prasme, zināmu literāra darba tehnisku pagēmienu kopums. Mākslinieciskā meistariība ir prasme atspoguļot dzīvi mākslinieciskos tēlos. Katrā tēlā ar maksimālu pilnību jāiemleso zināms dzīves spēks un jāizpauž tā būtība. Tāpēc katra literāra tēla, katras situācijas pārbaude ir dzīves prakse. Rakstīt patiesību, attēlot dzīvi tās revolucionarajā attīstībā ir socialistiskā realisma pamatprasība. Bet tas savukārt nozīmē, ka mākslinieciskās meistariības jēdzienā ietilpst arī dzīves pazīšana, dziļā tās attīstības procesu izpratne, jo citādi rakstnieks nespēj sekmīgi pildīt mākslas specifisko funkciju — dot patiesīgu dzīves atspoguļojumu mākslas tēlos, atsegt tās būtiskās raksturīgās parādības.

Izpildīt partijas XIX kongresa prasības pēc idejiski un mākslinieciski augstvērtīgas literatūras rakstnieki spēs tad, ja viņi nemitīgi pilnveidos savu māksliniecisko meistariību, tajā ietilpinot arī dziļu dzīves pazīšanu. Tikai izprotot meistariību šādā nozīmē, ir iespējams sniegt pilnvērtīgus mākslinieciskus tēlus, spilgtus tipus, kas paūz zināma sociāla spēka būtību.

L. GUREVICS

Ceļā uz padomju satiru

Pirms pusgada žurnāla «Teatr» debemra numurā publicēta Sergeja Michalkova jaunā komedija «Vēži» izrādīja dzīvu polemiku presē un literatūras aprindās, saistīja daudz teatru uzmanību. Tas ir gluži dabiski. Michalkova jaunais darbs ir viens no pirmajiem, kas praksē atsaucās uz partijas aicinājumu: «Mums vajadzīgi padomju Gogoli un Sčedriņi!» Interese par jauno darbu bija tik liela, ka arī tāpēc, ka pats dramaturgs, uzsvērdams savus centienus sekot krievu dīžo satiriskajai tradīcijām, gan sīzeta uzbūvē, gan arī daudzās detaļās apzinīgi pēma par pamatu ģenialo paraugu — Gogola «Revidentu». Tas viss vēl vairāk uzkuināja dedzīgus strīdus par jauno komediju, strīdus, kas, bez šaubām, liecināja arī to, ka «Vēži», neraugoties uz vairākiem nopietniem trūkumiem, tomēr ir talantīgs darbs.

Michalkova jaunās komedijas pozitīva īpašība vispirms ir tā, ka šajā darbā ar asiem mākslinieciskiem līdzekļiem atmāskota snaudulība un bezrūpība — parādības, kas prasa bargu atmāskošānu, tajā skaitā arī ar satiras līdzekļiem. Viena no tās galvenajiem varoņiem — Lopouchova (latviešu valodā to varētu pārtulkot apmēram šādi — Lempausis) vārds mūsu zemē jau sāk pārvērsties par sugas vārdu un krievu valodā jau radies teiciens «Lopouchovščina». Vai vajag vēl pārliecināšu pierādījumu, ka Michalkova darbs tāpēc ir mērķis?

Snaudulības atmāskošana ir komedijas pamatmatēriāls. Bez tam tajā vēl izsmietā arī pielisana, birokratisms, mīļpilsoniskums — visa šī barotāja vide snaudulības mikrobu audzēšanai. Ja arī mēs piekristu tiem, kas pieskaita «Vēžus» vodevilas žanram, tad tomēr jāatzīst, ka tā ir neparasta, satiriska vodevila. Satiriskā vispirms jau ir komedijas centrālās tēls — Lopouchovs, satiriskās ir daudzas vietas komedijā. Sausim atmiņā kaut vai asprātīgo epizodi — referata sastādīšanu Lopouchovam, vai arī ainu, kuras laikā Lenskis iepazīstas ar viņam uzticētajiem kadrēm... Ne mazums satirisku vizuālu izmēģinājumā arī atsevišķās replikās. Komedijas labajām īpašībām jāpaskaidro vieglais, jautrais dialogi, tēlainā valoda, autora prasme radīt komiskas situācijas.

Beidzot, runājot par visām šīm darba iekšējām vērtībām, nedrīkst novērtēt pārāk zemu arī, tā sakot, sacerējuma sabiedrisko un daiļrades lomu. «Vēži» kļuvis par uzskatāmu atspoguļojumu kādreiz pie mums izplatītajai teorijai par «nepieciešamību» radīt padomju satiru. Kaut arī šī luga vēl ir ne visai pilnīga, kaut arī tajā līdzās labām īpašībām sastopami nopietni trūkumi, taču visumā tas ir neapšaubāmi vajadzīgs un vērtīgs mēģinājums radīt padomju satirisko komediju.

Tagad par trūkumiem. Nopietns idejisks trūkums ir tas, ka dusmu pilna izsmiekla vieta tur bieži pāvid labasirdīgs smaids, satira aizstāta ar nēko neaizskarošu humoru. Nevienam nevar būt iebildumu pret humoru vispār, taču tie lietas, kas nesaudzīgi jāizmēģina, bet nevis labasirdīgi jāizžob. Atcerēsimies lielo paraugu, kuram grībējis sekot Michalkova. Ja vēl ir iespējams — sīzētisko funkciju ziņā — kaut kā identificēt pilsētas priekšnieku ar Lopouchovu, tad Chjastakovu nekādi nav salīdzināms ar Lenski pat šai nozīmē, nemaz jau nerunājot par raksturiem!... Chjastakovu padara par svarīgu personu pilsētas priekšnieka balles no atmaksas par visiem viņa tumšajiem darbiem, turpretim blēdis Lenskis rīkojas pēc paša iniciatīvas, ar iepriekš pārdomātu nolūku ierazdamies pilsētā, kur mierā un labklājībā dzīvo Lopouchovs. Un, ja Gogols Chjastakova notiekošanai prata atrast spilgtas satiriskas krāsas, tad Michalkovs blēdi Lenski zīmējis vairāk sadzīves plāksnē, bez īsta satiriska asuma.

Lenskis Michalkova lugā lielā mērā paderis par muļķi. Ja tā varētu izteikties, viņš pat nav profesionāls blēdis, jo savas blēdības viņš izdara neveltīgi, rupji, palaudamies vienīgi uz visu sastapto cilvēku nepārtrauktu, neiedomājamu snaudulību. Tāpēc jau arī viņu atmāsko (pareizāk sakot, viņš atmāsko pats sevi) kādu divu triju dienu laikā. Dzīvē tas tik viegli nenotiek.

Nikolajs Pogodins žurnālā «Teatr» apgalvo, ka «profesionāls blēdis nevar ietverties mākslas tēla idejā». Tam nevar piekrist, šo tezi atspēko daudzi klasiski piemēri. Atcerēsimies Krečinskā, Glumovu un citus aferistus klasiskajās lugās. Galvenais nav viena vai otra persona profesija, bet gan tā raksturs un tipiskums. Michalkova Len-

skim tikpat kā nav nekāda rakstura, ja neņem vērā vienu spilgti izteiktu īpašību — muļķīgumu.

Komedijai «Vēži» ir arī citi trūkumi. Tāds vispirms ir lugas kompozīcijas ierindums: gandrīz vai viss tās otrās cēliens būtībā ir lieks, jo nemaz nevirza sīzeļa attīstību. Bet dažas epizodes, piemēram, viss notikums ar neapdāvināto aktrisi Luciju Kareglazovu, ir vienkārši iespraustas «anekdotes». Autors nav spējis atrast komedijai arī mākslinieciski pārliecinošu finālu.

Tātad komedijā «Vēži» līdzās neapšaubāmi pozitīvām vērtībām ir ne mazums trūkumu. «Vēžu» inscenējums teātrī tāpēc vispirms kārtā atkarīgs no tā, cik radoši teātris pieļes savam uzdevumam, kā tas pratis izcelt lugas stiprās puses, mazināt trūkumus.

Jelgavas Dramas teātris bija pirmais Rīgā, kas inscenēja komediju «Vēži». Noskatoties šo izrādi, rodas iespaids, ka režisors A. Leimanis katram cēlienam meklējis savu, īpašu atrisinājuma veidu. Pirmais cēliens, risināts sadzīves komedijas plāksnē. Otrajam cēlienam režisors meklējis citu atslēgu un tuvījes tādām risinājuma veidam, kādu esam parādījis redzēt rietumu autoru komediju uzvedumos. Trešais cēliens iestudēts kā vodevila ar spēcīgu satirisku letrīzi. Un tādā kļūst skaidrs, ka tā vajadzēja rīkoties no paša sākuma. Tieši trešā cēliena atrisinājums, kaut arī te būtu izdarāmi daži labojumi, ir vispareizākais, visveiksmīgākais.

Visā izrādē ir ne mazums izteiksmīgu mīzanscenu, īsti komisku skatu, taču jāatzīmē, ka režisors dažviet dara pāri mēra sajūtai (pat veiksmīgajā trešajā cēliņā). Piemēram, pretēji dzīves īstenībai viņš liek pielidējam Kareglazovam uzskatīt kautiņu ar savu priekšnieku Lopouchovu.

Stiltskats, žanra neskaidriba, kas jūtama inscenējumā, atsaucuses arī uz aktieru spēli. Arturs Kalējs ir apdāvināts aktieris un neapšaubāmi pārzina komisma «noslēpumus». Taču Lopouchova tēlu viņš veido atturīgā, pasaušā manierē. Baidīdamies no «uzspēles», aktieris bijis pārāk skops satiras līdzekļu izmantošanā. Apmēram tādā pašā veidā Lopouchova meitās Serafimas lomu veido I. Hincenberga. Pat Lopouchova nejausā «znota» Lenska lomas traktējumā jūtama tā pati atturība, sausums, ko minējām sakarā ar Lopouchova tēlu. Grūto Lenska lomu aktieris M. Pečuns veic pareizi, te nav, kā saka, kur «piesieties», taču šī pareizība brīžiem kļūst vienmuļa.

Bet, lūk, uz skatuves parādās Aglaia Ivanovna, ko dzīvi, sulīgi notēlojusi E. Barūne, Lucija Kareglazova — aktiess Ninas Leimanes interesantajā izpildījumā, aktiera A. Kūlaipa sprāgi, nepiespiesti notēlotais Uklejkins, grāmāvēdis Sčotkins, kura tēlu meistartīgi atklājis T. Rēpiņš, milicijas no daļas priekšnieks Zezlovs, kura figuru skulpturāli izveidojis aktieris H. Velze, — un aina tādā spēji izmainās. Vienmuļības sajūta zūd, viss kļūst dzīvs, jautrs un komisks, tālasi tā, kā jābūt, kad teātris uzved komediju. Un tas ir tādēļ, ka šiem personāžiem atrasts pareizāks atrisinājums, ka šiem tielēm piešķirts drosmīgs satirisks asums.

Režijas ziņā «Vēžu» uzvedums Krievu Dramas teātrī (iestudējis jaunais režisors S. Karučnišvili) ir viengabalnāks, lai gan arī te atrisinājuma atslēga, šķiet, nav īsti pareizi izvēlēta. Inscenējuma lecerē režisors vadījis no tā paša diēnā parauga, kam sekojis dramaturgs. Patiesām, «Vēži» Krievu Dramas teātrī uzvesti apmēram tāpat, kā pie mums pieņemti inscenēt «Revidentu». Bet šajā šķietamajā līdzībā slēpjas briesmas, no kurām izvairīties režisoram nav izdevies. «Vēžu» dramaturģiskais materiāls ir daudz zemāks vērtības nekā Gogola nemirstīgā darba, un no tā neizbēgami radusies nesaskaņa starp lugu un tās skatuvisko atrisinājumu.

S. Karučnišvili darbā ir vēl viens trūkums: ja Jelgavas teātri mēs redzējām savā veida «crescendo» — trešais cēliens bija daudz spēcīgāks par pirmajiem, tad šajā inscenējumā gluži pretēji — otrais cēliens ir vājāks par pirmo (tiesa, tur vainojams arī dramaturgs) un trešais vājāks par abiem iepriekšējiem.

Runa par «Vēžu» uzvedumu Krievu Dramas teātrī vispirms kārtā ir runa par Lopouchova tēlu. Tautas mākslinieka, Staļina premijas laureata J. Jurovskā spožā snieguma dēļ šis tēls kļūst par inscenējuma īsto centru. J. Jurovski mēs sen pazīstam kā izcilu skatuves mākslas meistaru, taču pirmo-

reiz redzam viņu tāda spilgti komiskā lomā. Ar šo augsti vērtējamo darbu J. Jurovskis parādījis ne tikai sava talanta dziļumu, bet arī daudzpusību. Turklāt te līdz galam atklājas tiklab aktiera meistarība, prasme iemiesoties tēlā, kā arī traktējuma precizitāte, patiesīgums. Kā ārēji, tā iekšēji Lopouchova tēls atrisināts pareizi.

Ar kādiem līdzekļiem Jurovskis sniedzis tik izcilu panākumu? Atbilde šai gadījumā ir viena. Ar asj satiriskiem līdzekļiem, ar smalku hiperbolu aktieris spējis pacelt dramaturģisko materiālu līdz nozīmīgam vispārīnājumam. Sevišķi vērtīgi ir tas, ka, neraugoties uz visu atmāskojuma asumu, ko J. Jurovskis ielicis tēlā, nekur neizd komedijai nepieciešamais vieglums un komiskums.

Arī Lenska tēls Krievu Dramas teātrī ir visai spēcīgs un katrā ziņā uzskatāms par aktiera V. Gluchova panākumu. Lai gan uzdevums bijis visai grūts (kā jau teicām, šis personāžs autoram nav izdevies), V. Gluchovs radījis pabeigtu, interesantu tēlu. Lenska raksturu aktieris nav varējis parādīt, jo to nav devis jau autors, toties veiksmīgi atrastiem līdzekļiem parādīta Lenska blēža «profesija». Visu laiku Lenska tēlā jūtams blēža satraukums, sasprindzinājums, viņš saraujas pie katra zvana, pie katra durvju kaudziena. Nemierīgais skatiens, nervozās kustības un runas veids, — tas viss zīmīgi atmāsko Lenska netīro sirdsapziņu.

Veiksmīgi Serafimu Lopouchovu tēlo aktrise A. Isajeva, nesaudzīgi un līdz galam atmāskodama šo eksaltēto mīļpilsoni. Taču aktrise jābrīdina no pārmetīgās aizraušanas ar tīri ārīšķīgiem spēles paņēmieniem beidzamajā skatā.

Svarīgs lugas personāžs ir Kareglazova, Lopouchova vietnieks un mūžīgais līdzgaitnieks. Šis tēls nav izdevies nevienam no abiem teātriem. Kaut arī daļa vainas te gulstas uz autoru, taču jāaska tieši, ka ne A. Vitols Jelgavas teātrī, nedz arī G. Timofejevs Krievu Dramas teātrī nav nekā darijuši, lai kaut cik pastiprinātu tēlu. Jāpiebilst, ka nekā spoža Krievu Dramas teātrī neredzam arī pārējos ap Lopouchovu sagrupētajos personāžos. Nenoliedzami bāls ir G. Revo — Uklejkins, S. Golubevs — Mamotkins, V. Michajlevičs — Sčotkins, J. Dolins — Zezlovs. No šīs grupas vienīgi aktieris Golubevs kaut ko darijis, lai atrastu tēlojuma personu raksturojošās īpatnējās krāsas.

Skopi autors parādījis pozitīvos personāžus. Taču tie komedijā ir. Tiesa, apmēru ziņā šis lomas mazas, toties to nozīme visai liela, īpaši, ja teātris tām pievērsis vajadzīgo uzmanību. Tas uzskatāmi redzams sekretares lomā. Sekretarei lugā doti tikai trīs četri teikumi. Bet Krievu Dramas teātrī šī nelielā loma uzticēta vienai no apdāvinātākajām jaunajām aktrisēm — Z. Pričulai, un tēls pacelts ievērojamā augstumā. Skaidrs, drošs skatiens, nozīmīgas, daudz izteicošas pauzes, prasme visparastākos vārdus pateikt ar raksturīgu «zemtekstu», — tas viss ļauj aktrisei pastiprināt tēla nozīmi izrādē. Pareizi Krievu Dramas teātris rīkojies, kļētnieka lomu uzticēdams aktierim M. Didenko, kas pratis piešķirt tēlam lielu atmāskojošu spēku. Jelgavas teātris šim lomā pievērsis mazāk uzmanības, tāpēc arī rezultāti vājāki.

Galvenais pozitīvais personāžs lugā ir Lopouchova šoferis Loša. Arī šai lomai ir ļoti maz teksta. Tomēr Lošam autors piešķirjis zināmas rakstura iezīmes un pēdējā lugas variantā arī svarīgas sīzētiskas funkcijas: tieši viņš satver un «kur nākas» nogādā blēdi Lenski, un tieši viņš ir arī tas, kas lugas finālā pazīpo Lopouchovam un viņa draugiem par gaidāmo atmaksu. Patiesīgi, dzīves īstenībai atbilstoši šo lomu tēlo V. Jakāns Jelgavas teātrī. Būtu labi, ja jaunais aktieris piešķirtu tēlam vēl vairāk stingrības, virišķības. L. Zolotuchins savu darbu Lošas tēla izveidojumā vēl nav pabeidzis, tēls pagaidām tikai iezīmēts.

Abu izrāžu dekoratīvais ietēpss (Jelgavas teātrī — M. Kitajevs, Krievu Dramas teātrī — J. Feoktistovs) darināts rūpīgi, taču bez īstas satiriskas dzirksts.

Noslēgumā jāuzsver, ka abi teātri, tāpat kā dramaturgs, ar šo darbu īstenībā ir tikai ceļā uz padomju satiru, un ka tas, ko mēs redzējām aplūkotajās izrādēs, ir tikai pirmie, vēl nedrošie soļi satiras žanra izkopšanā šajos teātros. Jānovērt, lai teātri neapstājas pusceļā, bet droši un neatlaidīgi strādā pilnvērtīga padomju satiriskās komedijas inscenējuma radīšanā.

Zviedru muzikā Rīgā mākslinieku vidū.

A. Altšulera uzp.

Zviedru muzikas mākslinieki Rīgā

Padomju ļaudis ar dziļu interesi un atzinību uzņem ikvienas tautas ieguldījumu kultūras laukā, sasniegumus mākslā un literatūrā. Plašajā rosigajā kultūras apmaiņā, kas noris starp mūsu zemi un ārzemē, pēdējā laikā radusies izdevība iepazīties ar Skandināvijas tautu muzikas pārstāvējiem. Ar lielu interesi rīdzinieki uzzēma Stokholmas radio diriģenta Stena Frikberga un pianistes Gretas Eriksones koncertus, kas pirms nedēļas notika mūsu republikas galvaspilsētā. Bija prieks iepazīties ar talantīgo muziku izpildījuma mākslu, kā arī mums vēl nepietiekami pazīstamajiem zviedru komponistu darbiem, kuri ievēma nozīmīgu vietu koncertu programmās.

So darbu vidū izcila vieta pieder H. Alfvena (dz. 1872. g.) «Zviedru rapsodijai». Tas ir dziļi tautisks, meistariskā skanurakstā izveidots programmatiskais darbs, kas saturīgi tēlo spilgtas ainas no tautas dzīves. «Zviedru rapsodija» ir tuva tām reālistiskās nacionālās mākslas tradīcijām, kas uzplauka Eiropā XIX g. s. vidū un kuras pamatus licis lielais Gjinka. Bija interesanti saklausīt Alfvena rapsodijā dažām latviešu tautas dejām tuvas intonācijas. Labu iespaidu atstāja draiski ritmizēta, tautas deju elementiem piesātinātā Larsena «Mazā serenāde» stingru orķestrim, ko virtuozī nospēlēja LPSR radio orķestra muzikā, un Stenhamara romantizēti liriskā starpspēle no kantātes «Dziesma». Zviedru komponistu klavierdarbi — Daga Virena tema ar variācijām un P. Sjurbeka etiodes atstāja samērā mazāk spilgtu iespaidu, jo tajos blakus veiksmīgajiem momentiem (Sjurbeka 2. etiode) un solidai tehniskai mākal pavid arī abstrakta konstruktīvisma elementi.

Stens Frikbergs ir smalkjūtīgs muzikāls, kas teicami pārvalda grūto māks-

slu aizraut orķestri savu ļoti skaidro un noteikto māksliniecisko nodomu reālīzēšanai. Ārēji vienkāršais, paskopais žests, apvaldītais, bet levērojamais temperaments, laba stila izjūta — viss kalpo diriģentam, lai objektīvi izceltu skandarbā saturu, autora domu. Diriģenta mērķtiecīgajā vadībā orķestris pilnam aiznesa līdz klausītājiem kā zviedru komponistu muzikas, tā arī labi pazīstamo klasisko skandarbū — Čaikovska «Romeo un Julijas», Šuberta «Nepabeigtās simfonijas» skaistumu. Pēdējos darbos diriģents visumā turējās pie stingrajām tradīcijām, kas izveidojušās šo slaveno skandarbū traktējumā. Dažbrīd varēja vēlēties brīvāku attieksmi pret šīm tradīcijām, lielāku izjūtas tiešamību, atsevišķu «zemteksta» momentu izteiksmīgāku pasvītīšanu.

Pianiste Greta Eriksone savas plašās programmas atskaņojumā, kur bez zviedru komponistiem vēl ietilpa Beihovena, Sopena sonātes, Sumana, Skrijabina u. c. komponistu miniaturas, apliecināja meistarisku instrumenta pārvaldīšanu, labu tehniku, ļoti organizētu ritma izjūtu, stingru, «viršķīgu» piesitēnu. Vispildītāk mākslinieces talants atklājās Sumana «Bēnu ainu», Skrijabina etiđu un prelūdu poētiskajā, dziļi pārdomātajā izpildījumā. Lielajās, romantiskā patosa un dramatisma lezīmētājās Sopena un arī Beihovena sonātes brīžiem trūka tiešas, aizraujošas emocionalitātes izpausmes. Mākslinieces pārāk atturīgā spēle piešķīra šo skandarbū traktējumam zināmu racionālismu.

Visumā LPSR Valsts filharmonijas Rīkotie G. Eriksones un S. Frikberga koncerti atstāja vērtīgu, paliekamu iespaidu par mums vēl nepietiekami pazīstamo Zviedrijas muzikas kultūru.

N. Grinfelds

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā

Bēnu un jaunatnes literatūras komisijas sēdē iztīzāja Pāvila Vilpa pasaku krājumu. Referenti K. Krauliņš un V. Kaupuzs atzīmēja, ka šis pasaku krājums ir atzīstams ieguldījums mūsu bērnu literatūrā. Kā pamatu pasakām P. Vilps pēmis latviešu tautas pasaku motīvus un devis tām savu īpatnēju apstrādājumu, tā katras pasakas ideju tuvinot mūsdienu mazajam lasītājam. Referenti K. Krauliņš un V. Kaupuzs savas runās atzīmēja P. Vilpa pasaku audzinošo lomu un atzina par nepieciešamu tās pēc attiecīgiem labojumiem izdot atsevišķā krājumā. Referenti, kā arī pārējie runātāji (V. Berčoviča, A. Talciņš, V. Brenks, V. Ošiņš) izteica vairākas kritiskas piezīmes. Autoram veltām piezīmes pasakām vajadzīgā iekšējā un domas skaidrības, kas jānovērs. lai celtu pasaku idejisko un māksliniecisko vērtību.

Krievu sekcijas sanāksmē apsprieda Fjodora Vedina romanu «Pilsēta būs!». V. Nevskis, V. Kapivēcs un B. Burlaks savos referatos sniedza plašu romana idejiskā satura un mākslinieciskās formas analīzi, daudz uzmanības veltīdami varoņu tēlu iztīzājumam un autora valodas apskatam. Referenti atzīmēja, ka autors veiksmīgi izraudzījies sava darba tematu, sprauzot par mērķi parādīt jaunas padomju pilsētas tapšanu Kalpiņgradas apgabalā. Teicami pazīdams īstenību, F. Vedins patiesīgi notēlojis savu varoņu — Pribaltijas cēlājus, centies vispusīgi parādīt viņu darbu un dzīvi. Tai pašā laikā referenti konstatēja, ka romanam ir nopietni trūkumi. Autors nav pratis pienācīgi parādīt grūtības, kas stājas ceļā cēlniekiem, un šo grūtību pārvarēšanu. Pārāk vienkāršoti norisinās izšķirīgi notikumi un pāvērsieni varoņu personīgajā

dzīvē, tiem dažkārt pietrūkst motivācijas.

Dzīvās debatēs runātāji visumā pozitīvi novērtēja autora centienus risināt romanā svarīgu tematu — padomju dzīves celtniecību kādreizējās prūšu junkuru cietieles vietā.

Tulkotāju sekcija 27. maijā pulcējās darbības atskaides sapulcē. Varēja gaidīt, ka nevelksmīgā sapulcē pirms divām nedēļām būs pamudinājusi sekcijas vadību rūpīgāk noorganizēt tulkotāju darba apspriešanu un arī paši tulkotāji nāks klajā ar saviem atzinumiem un vērtējumiem, pretenzijām un ierosinājumiem. Tomēr šis cerības piepildījās tikai daļēji. Bija gan noorganizēti Latvijas Valsts izdevniecības darbinieku referāti par tulkotāju darbu, taču tie nespēja izraisīt debates, kas izvērstos par dziļu un principiālu sekcijas darbības apspriešanu.

LVI Daijliteratūras redakcijas pārstāve E. Grinberga savā ziņojumā norādīja, ka tulkojumu kvalitāte pēdējā laikā visumā cēlusies un ka te savi nopelni ir arī tulkotāju sekcijai. Tulkotāji sākuši ciešāk sadarboties ar redaktoriem. Taču, vērtējot atsevišķu tulkotāju darbu, referente aprobežojās ar kailiem konstatējumiem, nesniedzot nekādu analīzi vai motivāciju. Veiksmīgāks šajā ziņā bija Bēnu un jaunatnes literatūras redakcijas pārstāves S. Cielavas ziņojums.

Debatēs visai spilgti izpaudās tulkotāju vidū valdošās pašapmierinātības noskaņas, bet vēl spilgtāk — viņu lielam lielā vairākuma pasivitāte, nevēlēšanās atklāti izteikties par sasāpējusiem jautājumiem. Vienīgais izņēmums šajā ziņā bija J. Abizovs, kas savā runā gan kā redaktors, gan arī kā tulkotājs vērtēja krievu apakšsekcijas darbību un izteica par to asu, pamatotu kritiku.

GRĀMATU APSKATS

Savas zemes pārveidotāji

«Visur tagad padomju laudis ir ķērušies pie darba, lai pārveidotu savu zemi. Kur ūdens daudz, — novadis pa kanāliem upēs, jūrās, bet kur maz, — plevadis, uzglabās to, izraks dīkus, izaudzēs mežus», saka komjauniete Salme Igaunu padomju rakstnieka Hansa Leberehta stāstā «Ceļā».

Cīņa par dabas pārveidošanu, par kolchozu tīrību paplašināšanu, nosūdinot purvus, padziļinot upju gultnes, noris visā Padomju zemē, — tā sākusies arī Padomju Igaunijā.

Rakstnieks, uzsverot mechanizācijas milzīgo nozīmi kolchozu iekārtas tālākā nostiprināšanā, attēlojot bijušo viensētnieku apziņas pārveidošanos, pauž domu, ka Igaunu kolchoznieki, ļaujot vecās sadzīves normas, pārveidojot purvus par auglīgiem tīrumiem, pakāpeniski virzās uz komunismu. Ar skopiem, mākslinieciski koncentrētiem vārdiem rakstnieks zīmē šī ceļa gājēju raksturus, rāda notikumus, kas izraisīja lielas pārmaiņas purvainajā Igaunijas apvidū.

Buržuaziskajā Igaunijā Kilgu ciema zemnieku dzīve nav bijusi viegla. Ne vēlī rakstnieks to salīdzina ar purvu, ko tagad, padomju laikā, ierodas pārveidot ekskavatori, traktori, buldozeri. Agrāk par tādām mašīnām viensētnieki pat sapņot nedrīkstēja. Tik daudz dzelzs, cik nepieciešams viena paša ekskavatora būvei, pat visā prāvajā Kilgu ciemā toreiz nevarētu salāst. Pārlicenoši veidojot iezīmīgus, savdabīgus raksturus, autors atklāj, ka līdz ar nemitīgām partijas rūpēm par cilvēku, līdz ar dabas pārveidošanu, ar kolchoznieku materiālo apstākļu uzlabošanu, izzūd savrupība, savstarpējās kildas, nostiprinās draudzīga sadarbība, veidojas cilvēku socialistiskā apziņa.

Vispilnīgāk pāraugšanas process atspoguļots jau gados vecā kolchoznieka Mada Perteļa tēlā, kura pārdzīvojums un darbība iemiesojas doma, ka cilvēks ir jauns, ja tas iet kopā ar lielo dzīvi.

Ja stāsta sākumā Madis vēl ar «svārku stērbelēm aizķēries», cīsi un iptīgi, turas pie vecās viensētas, nav vēl atbrīvojis no kapitalisma atliekām, tad Kilgu ciemā notiekošo lielo pārmaiņu rezultātā un jaunās paaudzes drosmīgās cīņas ietekmē arī Mada sirdi mostas citas jūtas — kolektīvisma jūtas.

Pāraugšanas ceļš, ko nostaigā Ma-

Dienvidafrikas šodien

Latvijas Valsts izdevniecība nupat laidusi klajā latviešu valodā Dienvidafrikas rakstnieka Pitera Abrahamsa romānu «Pērķona taka», kurā spilgti notēloti apstākļi, kādos vēl šodien jādzīvo «melnā kontinenta» dienviddaļas iedzīvotāju lielam lielajam vairumam.

P. Abrahamsa romāns «Pērķona taka» ir kvēls protests, barga apšūdzība pret rasu segregāciju, nacionālismu un sociāliem aizspriedumiem, kuri Dienvidāfrikā lemju bojā ejai ikvienam, kas iedrošinājies ignorēt «krāsaino barjeru», cīnīties par savu cilvēka pašcietu, savām cilvēciskajām tiesībām.

Autors par romāna centrālo varoni izvirzījis «krāsaino» jauniešu, mulatu Lenniju Svarcu. Lennijam laimējies nokļūt vienā no lielākajām Dienvidafrikas pilsētām — Keptaunā. Tur apdāvinātās jauneklīs citīgās studijās iegūst skolotāja diplomu un mākslas bakalaura zinātnisko gradu. Viņam ir visas iespējas iekārtoties turpat Keptaunā, taču Lennijs nolemj atgriezties dzimtajā Stillefeldā — nelielā nomalā «krāsaino» apdzīvotā ciematā, kas līdzīgs simtiem, ja ne tūkstošiem citu ciematu Dienvidāfrikā. Tur viņš grib ierīkot skolu saviem ciltisbrāļiem.

Jau pirmie soļi, kurus Lennijs pēc septiņu gadu prombūtnes sper dzimtajā pusē, atgādina viņam, ka viņš, neraugoties uz iegūto augstāko izglītību, vietējo varas vīru un rasisma saindēto balto iedzīvotāju acīs tomēr ir un paliek tikai beztiesīgs krāsainais. Stacija, kur viņš izkāpj, — tikai dažu stundu brauciena attālumā no Keptaunas — viņu piekauj baltais fermeris, piekauj tikai tāpēc vien, ka Lennijs ir izglītots un izzāras neatkarīgi, nelīdza baltajam verdziskajam padēvību.

Vietējais lielfermeris — holandiešu kolonizatoru pēctecis Gerts Viljers, kas Stillefeldas iemītniekus uzskata tikpat kā par savu īpašumu, ir sašutis par

dīs, ir tipisks ne vien Igaunu, bet tāpat arī latviešu zemniekiem, tāpēc latviešu lasītājam šis stāsts gūst lielu vispārīguma spēku.

Arī pārējie pozitīvie raksturi savā izaugšanas procesā parādīti dinamiski. Starp tiem gudrās un tālredzīgās kolchoza priekšsēdētājas Martas Niluses, kā arī Mada meitas Salmes un Elmara Laubes tēli, kuri reprezentē Igaunijas jauno paaudzi.

Raksturīga īpatnība visu šo tēlu veidojumā, ka rakstnieks viņu izaugsmi rāda uz sprāga darba, rosīgas sabiedriskās dzīves un dabas gleznainā fona.

Stāsta sākumā attēlotais purvs pielīdzināts Mada grūtajai dzīvei kapitalistiskajā iekārtā. Mada un kaimiņienes Kajas Laubes bijušās viensētas šķir zogs, kas simboliski rāda zemnieku noskirtību, savrupību. Stāsta noslēgumā, kad Madis redz padomju iekārtas lielās priekšrocības, viņi abi ar Kaju noārda šo žogu. H. Leberechts kā ievērojams vārda mākslinieks attēlojis lielu dzīves patiesību, ka, kļūstot cilvēkiem apzinīgākiem, tie skaidrāk saredz nākotnes perspektīvas.

Savdabīgi autors attēta Hugo Markusa tēlu. Šīzeta savijumā gandrīz nemaz nav pat nojaušams, ka šis cilvēks ir kolchozu iekārtas lenādnieks, kas savam lespaidam pakļāvis arī nesaimniecisko kolchoza priekšsēdētāju Adamu Tuisku. Tikai stāsta noslēgumā pilnīgi atklājas šī budža nepilnīgā seja.

Taču kā trūkums jāatzīst tas, ka mašīnu darba noteikojums bieži vien nomāc dzīvo cilvēku tēlus. Samērā bāli ir komunistu Rama un Andreja Petroviča raksturojumi, kas nesasniedz pārējo tēlu reljefumu un tipiskumu.

Tāpat rakstnieks pārāk cenšas stāsta ikvienā epizodē ievīt dabas noteikojumus, kas traucē stāsta attēlotu cilvēku emocionālos pārdzīvojumus. Nereti stāstījums novirzās maznozīmīgu sīkumu aprakstīšanā, piemēram, par vilku nodarīto postu un cīņu pret tiem.

Tomēr visumā H. Leberechts stāsts «Ceļā» ir spēcīgs idejisks terocijs cīņā par kolchozu iekārtas tālāku nostiprināšanu. Tāni autors gleznaini attēlojis, kā pa jaunās Igaunijas ceļiem, kuru smiltis valrs neredz budža Markusa, kādreiz ciemā vienīgā traktora roballo riteņu nospiedumus, ne arī kalpu bērnu pastāļas auto kāju pēdas, tagad traucas laimīgā kolchozu dzīve.

Dz. Purene

Lennija «nekaunīgo» iedomu mācīt «krāsainos» lasīt un rakstīt. Viņa nīkums kļūst vēl lielāks, kad tas uzzina, ka Lennijs māca ne vien bērnu, bet arī pieaugušos. Viljers it labi saprot, ka ar izglītotiem strādniekiem viņam būs daudz grūtāk tikt galā nekā ar analfabētiem, kādi līdz šim bijuši visi stillefeldieši. Tālab viņš pasaka Lennijam: «Neatkarīgu lopu mums šeit nevajag», un piedraud ar izrēķināšanu, ja Lennijs neizmains savus nodomus.

Lenniju šie draudi neko daudz neuztrauc, viņš ir izšķīries un nelokāmi nolēmis turpināt cildeno darbu — nest gara gaismu saviem apkārtniekiem.

Bet tad nāk cita rakstura sarežģījumi. Lennijs nejauši iepazīstas ar Gerta Viljera radniecīgu Zaru. Jaunieši iemīlas viens otru. Vietējie likumi, rakstītie un nerakstītie, saka: «Nevār būt vienlīdzības starp baltajiem un melnajiem kā baznīcā, tā valsts priekšā». Te atzīt šādu mīlestību par noziedzumu, kas sodāms ar nāvi. Zinādami to, abi jaunieši nolemj aizbēgt uz Portugāles Mozambiku, kur izglītoto «krāsaino» stāvoklis it kā ir nedaudz labāks. Taču viņu gatavošanās bēgšanai atklājas Gerts Viljers, un Lennijs ar Zaru iet bojā, ar ieročiem rokās aizstāvēties pret baltajiem rasistiem — linčotājiem.

Abu jauniešu traģēdija liek apspiegtajai iezemēšu masai — «krāsainajiem» un nēģeriem — skaidrāk izprast un apzināties savu stāvokli. Tā tuvinā viņus atklātā cīņai pret apspiedējiem un izmantotājiem, cīņai par brīvību un pilnācīgu vietu zem saules.

Romānā «Pērķona taka» šī cīņa nav parādīta. Taču autors iezīmējis tās tuvošanos. Nobeiguma vārdi izskan kā dusmu pilns pārmetums un rezlē kā aicinājums apspiegtajiem afrikāņiem cīnīties cīņai par savām cilvēka un pilsoņa tiesībām.

Tas ir ceļš, ko šodien iet Dienvidafrikas tautas, lai sasniegtu labāku, gaišāku nākotni. lai izcīnītu patiesu brīvību un neatkarību.

C. Kīndzulis

E. KLIENE, R. EZERIŅA

valodas «nezāles» no filmu tulkojumiem!

Nesen Rakstnieku savienības Tulkotāju sekcija apskatīja filmu subtītru (parakstu) un latviski dublēto filmu tulkojumus.

Pirms norādām dažus konkrētus piemērus, varbūt būtu derīgi pastāstīt, kādas īpatnības un grūtības sastopamas filmu subtītru tulkojumos, jo katram mākslas un literatūras veidam taču ir sava specifika. Subtītros nav iespējams tulkot pilnīgi visu runāto tekstu, jo tad parakstī vien aizsegtu gandrīz visu ekrānu, — tulkot var apmēram ceturto daļu. Tas uzliek tulkotājam pienākumu jo uzmanīgi izvēlēties pašu raksturīgāko, nepieciešamāko, līdz ar to cenšoties nezaudēt arī valodas tipiskumu. Tas nav viegli, tomēr ne neiespējami, kā rāda izdevušies piemēri. Vēl sarežģītāk ir strādāt ar filmu dublāžiem. Te tulkotāju stingros grožos tur jau gatava filma: teksta garumam jāatbilst tam, ko runā uz ekrāna, nedrīkst, labāku efektu meklējot, izplūst daudzvārdība, ne arī izmantot kādu varbūt citādi ļoti kodolīgu saīsinājumu. Bez tam jāņem vērā, ka bieži pat atsevišķiem vārdiem jāskan tā, kā tie, varētu teikt, ir redzami. Raksturīgs piemērs bija filmā «Rietumu zona» latviskā dublāžā. Meitene, priecīga par atklājumu, uzsauca tūlām esošajiem cilvēkiem: «Irl!» Tuvuzņēmumā skaidri redzams, ka aktrise izrunā divbalsīgu vārdu ar patskaņiem «ee» (ungaru valodā). Puslīdz tam atbilstu krievu dublāžā «еер», ja to gari izsauc, bet nekādā latviešu «ir». Se tiešām grūti atrast kādu isti labu izeju, tomēr tā jāmeklē (varbūt «te ir!» vai pat «atradām!»). Tomēr tik «uzskatāmā» vietu filmās nemēdz būt pārāk daudz. Ja tēlotājs redzams attālak vai novērsies, vai pat nemaz nav redzams, bet dzirdama tikai balss, tad tulkotājam brīvība ir krietni lielā. Vēl piebilstams, ka aktiera balss modulāciju meistari, kā arī šīzeta aizrautais risinājums bieži liek paslīdēt gar ausīm neievērotiem daudzlied valodas grumbulēm, kas nepatīkami duras acīs, ja lasa filmas montažas tekstus.

Tulkotāju sekcija izskatīja filmas, kuru subtītrus tulkojuši V. Sauleskalns, V. Folmanis, A. Brikske, J. Ozols un R. Purviņa; dublāžu tulkotāji — M. Bendrupe, V. Folmanis, V. Ermsons un A. Talcis.

A. Upits saka, ka nezināt gramatiku «... var jau būt saprotams un cilvēciski piedodams, bet mūsdienu rakstniecība elementārā pareizrakstība ir obligāta». Tulkotot filmas «Komponists Gjinka» subtītrus, V. Sauleskalnam, šķiet, bijis gluži vienalga, vai cilvēks runā pavēlēs vai īstenības izteiksmē. «Ienāciet!» viņš liek teikt un «Lūk, tā arī uzrakstīt!» jābūt: «Ienāciet un uzrakstiet!» Jautājuma teikuma viņš saka: «Atcerieties Lomonosovu?» Vajag: «Val atceraties Lomonosovu?» Vietniekvārdus «tas» un «viņš» Sauleskalns izvieto pēc sava prāta. Par operu viņš saka: «Viņa (jābūt tajā) atspoguļojas 12. gadsimta negaiss.» Un, ja krievu valodā tik jauki var iztikt bez izteikuma, līetojot tā vietā domu svītru, tad Sauleskalns acīm redzot uzskata, ka to var atļauties arī latviski. Tulkotājs liek runāt saviem personāžiem «Tas — Gribojedovs» vai «Suspiņš — drosmē paraug», un nelielais ne zina, ka šie teikumi drīzāk izskatās pēc ne visai veikli darinātiem lozungiem, nevis pēc dzīva cilvēka valodas. Arī jautājuma partikulu «vai» viņš necienī. Protams, nav nepieciešams to piekārt itin visur, bet nedrīkst pārvērst arī par normu tās konsekvēntu ignorēšanu. «Sijņors Gjinka mājās?», «Jūs — metāla meistars?», «Puškinam ar šo lietu nav nekāda sakara?», «Es vesela?» — utt. Pieņemsim, ka partikula «vai» atbilst «taupības» labad, lai parakstī aizņemtu mazāk vietas (lai gan citi tulkotāji nemaz tā nevalrās no šīs partikulas). Bet, atmezdams «vai», Sauleskalns to aizstāj ar latviešu valodai tik neraksturīgo vārdu «lūk». Krievu valodā šim «nor» var būt ļoti daudzējāda nozīme, bet latviski gan to valrāk redz sliktos tulkojumos — nekā dzird normālā valodā. «Manu tēti, lūk, skandals!» Šis teikums arī citādi visai dīvains, jo nav jādoms, ka te dēls uzrunā savu tēvu. Te derēja mazliet radoša pārveidojuma, piemēram: «Ak tu pasaulīt, tas tik ir traci!» — un katram latviešu lasītājam būtu skaidrs, kas domāts. «Lūk, piedāvā viņam atzišanos» (Ko gan ar visu pasauli nevar piedāvāt, izrādās — pat atzišanos!) «Lūk, tā arī uzrakstīt!» «Lūk, kā...» utt.

Viens no laba tulkotāja «nāves grēkiem» ir burtiskums. Kā ir ar to «Komponistā Gjinkā»? «Skaista mūsu tauta», saka Puškina, vērodams krievu strādnieku un zemnieku pašreizējā cīņu ar plūdiem («Плещицах наводили»). Te varēja teikt daudz cildinošu vārdu: piemēram, «Lieliska ir mūsu tauta», varbūt pat «jauka» vai «apbrīnojama», bet taču ne skaista! Izrādās, ka var ne tikvien piedāvāt atzišanos, bet arī «nodot uzmanībai» un «atvest pārstējumā». Ja arī galma augstmaņa manierīgi saka: «Попышка бамеы внамавно», tad latviski to varēja izteikt, kaut vai, piemēram: «Esiet labvēlīgs pret viņu» (šo «nododamo») vai kā citādi. Un «atvestais pārstējums», izrādās ir — itāliešu muzikā. Jāatzīstas, pārstējums gan, ka šādi var izteikties latviski. Kāršu spēlmanis saka: «Atkal jūšēja paņēma!» un grib ar to pateikt, ka pretinieks laimējis. «Lūk, kā jums patīk šī ražošana?» — jāizsaucas ar paša tulkotāja vārdiem, jo viņš ar «ražošanu» (производство) apzīmē Gjinkas daiļradi — tāpat darbu sacerējumu.

A. Brikske tulkojusi subtītrus filmām «Malachova kurgans», «Sapnis piepildījās» un «Cīņas biedri». Visu mā jāsaka tas pats, kas iepriekš, tikai piemēri citi. Arī te pabērnīte-gramatika ļauj publikas priekšā stāties šādam teikumam: «Aizvadot dēlu tautas atbrīvošanas armijā, viņš iestājās frontes palīgbrigādē un bargā salā izveda ievainotos no uguns līnijas.» Tātad visu vienā reizē: aizvadot iestājās un tūlīt izveda (ievainotos). Kam gan pūlēt ar salikto laiku lietošanu, ja sapratīgs lasītājs jau pats izgudros, ka visu uzreiz taču nav iespējams veikt... «Kas gan cits, ja ne es piedalīšies triecienā.» — saka kareivis. Bet vai tā ir valoda? «Kādēļ tik jautrs?» jautā virsnieks, noraugoties jautri dejojošos cilvēkus. Vai viņš runā par kādu atsevišķu cilvēku? Nē, krieviski viņš saka: «Or vero tak seceno?» Tātad latviski tas būtu apmēram tā: «Kāpēc tik jautri?» vai «Kas te par liksmību?»

Filmā «Malachova kurgans» — vecā dziesma jaunās skaņās. Filma mudž no izteiciem: «Nodzēšiet gaismu!» vajag — nodzēšiet, «Atļaujiet jautāt!» jābūt — atļaujiet, «Atlieciet uz citu reizi!» jābūt — atlieciet, pat «Ievēlīniet!» — jāprasa: Vai tiek pavēlēts ievēlīnāt mēlos vai mīklā? — jo lenādnieka slāzdos var gan tikai ievēlīnāt, arī A. Brikske nepatīk partikulu «vai», tikai viņa nelielā tā vietā savā tulkojumā «lūk». Toties neglābjams burtiskums gan lievesies. Piemēram: «Ir kāda azarta lieta.» («Есть одно азартное дело») runā kareivji, domādami doties kādā pardošā pasākumā. «Mēs dzīvojam par nāvi» (для смерти) mūsu lenādniekiem. Dzīvot par nāvi diez vai kāds kareivis būs ar mieru, viņš gan grib dzīvot, lai nestu nāvi lenādniekam. «Kauja vīroja» nozīmē, ka tā mutuoja, kūsāja (кисела). Bet diez vai kāds būs ar mieru, ja par viņa sirdi apgalvos, ka tā ir rupja. Labi vēl, ka šo to kāds saka pats par sevi: «Lai saslida mūsu rupjās sirdis» (зарубленные сердца). Kareivji runā valodā, kādā izteiktos gan student: «Starprīžos studēju Krimas kara vēsturi» (историю Крымскую войну) vai arī pavasim nesaprotami: «Bet tagad, kā laid no Helgaballiem Malachova kurganā, uz Mekenza atsauksies.» Arī filmā «Sapnis piepildījās» valoda stipri noplīcināta. Piemēram, viens vienīgs vārds «zog» aizstāj: ханаат, хватаат, таши к себе, поворот урвать.

Tulkotājs V. Ermsons «pārcēlls» latviešu valodā tekstus filmu dublāžā — «Rietumu zona» un «Virsoņu iekarotāji». Šos tekstus skatītājs tāpat uzņem ar dzirdi, un te nu tulkotāja nevēlībām nāk palīgā aktiera veiklība, padarot dažu labu bālasnīgu teikumu sulīgāku. Tā, piemēram, «Rietumu zona» plebāstīta ar palīgdarbības vārdu «ir», ko normālā valodā gan dzirdēsim reti. «Jums tur ir jāpaliek», «Viss ir skaidrs», «Kas tur ir?» utt., un tomēr, filmu skatoties, tie noslīd gar ausīm tikko manāmi. Lai tulkotājs ir patēlīgs aktierim, bet lai neaizmirst, ka viņa paša pienākums ir padarīt valodu plūstošu un skaidru. Jāsmaida, dzirdot, ka «jauna, interesanta jaunava priekā izsaucas: «Palūko! Kaut ko būvē! Skaties!» Jauncelti palūkot gan diez vai būs iespējams. Un ko gan lai domā, dzirdot teikumu: «Jā, te ir skaisti, bet man valrs nav

Izravēsim

daudz palicis.» To saka vecs vīrs, kas sēž skaistā dārzā, tāpat viņš ar to domā, ka ilgi jau viņam neiznāks baidīt šo skaistumu. «Virsoņu iekarotājos» arī dzirdam teikumus, par kuriem nezinām: smaidīt vai nopūsties? Iznāk tā, ka pirmajā mirklī jāpasmaida, bet tad tomēr jānopūšas par nabaga latviešu valodu. «Vispirms uz Kazbeku, tad uz Elbrusu pirmoreiz uzkāpa alpinistu grupa» un «Mēs gatavojamies iet uz Pamiru. Uz pasaules jumta, tā sakot.» Atkal nevērība pret gramatiku. «Tas ir nopietns kalns», saka alpinists, un ar to viņš grib teikt, ka šis kalns ir grūti pārvarams. Nezin, vai būs laimīgs slavenais sportists, ja par viņu izsakās šādiem vārdiem: «Viņa gājieni iegājuši alpinisma vēsturē kā tās vispilnīgākās lappuses.» Izsakoties paša tulkotāja vārdiem, «piemērs nav tālu jāmeklē», lai redzētu, ka Ermsanam vēl krietni jāstrādā, kamēr viņš apgūs grūto tulkošanas mākslu.

Būtu lieki uzskaitīt visas filmu subtītru un dublāžu tulkotāju kļūmes. Gandrīz neviens tulkotājs nav ticis galā nevalnojami. Arī rakstnieks A. Talcis savos dublāžu tulkojumos filmām «Prēzvalskis» un «Lauku ārsts» kultivē dažu labu «valodas nezāli». Kā gan lai saprot sarunu, kurā ārsts saka agronomam: «Jūs tā par sniegu rūpējaties» un agronomis atbild: «Jums kā ārstei vairāk par mani vajadzētu rūpēties, par sniegu. Jūs vēl bez ūdens pie mums padzīvosiet.» Nerunāsim par samocīto stilu, — kas gan te domāts ar rūpēšanos par sniegu? Varbūt runāts par sniega aizturēšanu uz lauka? Krieviski tas skan: «Так за черепашью»; tātad: raizēties par sniegu — par to, vai tikai tā būs gana. Ja ārsts saka pacientam: «Panāciet šurp, izrēķināsimies!» — tad gandrīz jādoms, ka ārsts grib tam par ko atliekties vai varbūt nokārtot kādus rēķinus. Izrādās, — nē! Kaut arī krieviski lietots drastiskais vārds «Hā pacpāny», ārsts tomēr grib tikai izārstēt pacientu par neuzmanīgu rīcību; tātad varēja teikt: «Nāciet nu uz tiešu.»

Arī V. Folmanis samērā gludie tulkojumi tomēr nav nevalnojami. Folmanis, tāpat kā Sauleskalns un Brikske, necienī jautājamo partikulu «vai». Piemēri: «Esat pārliecināts, ka...?», «Ar viņu vērts ielaisties?», «Tā var atrast jebkuru minerālu?» utt. filmās «Viņa lielā uzvara» un «Rietumu zona». So pašu filmu subtītros pavid arī burtiskums. Minēsim tikai pāris piemērus: «Kas viņai ir?» («Чро к ней?») Tātad — Kas viņai kāis? «Jauniesācējs tīri labi attauvojas» («Новичок отталия неплохо»). Šie piemēri nemti no «Viņa lielā uzvara». «Rietumu zona» lievesies tāds «baigs» teikums: «Viņi saplosījuši mūsu zemi, pārplēsuši manu ģimeni divās daļās!»

Tāpat arī M. Bendrupe filmas «Partijas biedra karte» dublāžā atļāvušies uzjautrināto tulkojumu par cieniņamu vīru. Ikdama «tam runāt šādiem vārdiem: «Nu, ko tavs tēti, vai lēkā? — Un kā vēl! Nu piesaki, lai nelekā pārāk daudz.» Kaut arī oriģinālā lietots vārds «прырает», to latviski vajadzēja pateikt kaut kā citādi, varbūt mundrs vai tamlīdzīgi.

R. Purviņas «Rimska Korsakova» subtītru tulkojums gluds, tur šādu «košu nezāļu» un arī gramatisku kļūdu nesameklēsim. Pavid pāris pārpratumu. «Красный товар» nav vis «bagātīga, koša prece», bet gan manu-faktura. Teikums «Kas nemirstīgs bija... gūta nāve», veidots neveiktli un arī citā niansē kā oriģinālā. Krieviski tas skan: «Бессмертному смерть наступила.»

Pat vislabākais filmu tekstu tulkotājs J. Ozols dažbrīd aizmirstas un saka: «Viņš izgāja no jums bāls» («Lauku ārsta» subtītros).

Ja godājamie tulkotāji vēl ir spējīgi izteikties tādiem vārdiem, kā «Norauj no cenas un zirgliem auzas» (A. Brikske filmā «Sapnis piepildījās»), tad lai neapvalnojas «uz» kritiku, kad tā saka: tulkotāji dažbrīd «norauj filmā no vērtības». Vispār jāsecina, ka kārtīgs «ušņu duramais» redaktora spalvas veidā nepieciešams gandrīz visiem filmu tekstu tulkojumiem latviešu valodā — kā tiem, ko redzam, tā tiem, ko dzirdam.

No maisa maisā

PSRS Iekšlietu ministrija paziņojusi, ka savertu un likvidētu grupu amerikāņu spiegu un diversantu, kas bija ar izpildēm izņemti Padomju Savienības teritorijā.

S. Gūtmaņa zīm.

Vēstule redakcijai

Arī sportam jāierāda vieta uz skatuves!

Pašlaik laikrakstā «Sovetskij Sport» notiek diskusija sakarā ar dramaturģa L. Maļugina rakstu «Sports un māksla» un Padomju Armijas Centrālā teātra aktieru P. Poļeva un J. Sevkupenko rakstu «Vārds jums, biedri dramaturģi!».

Diskusijā tiek risināta problēma par sporta dzīves parādīšanu uz skatuves. Domāju, ka līdzīga rakstura domu izmaiņa jāizvērs arī Latvijā. Jau tas apstāklis vien, ka mūsu dramaturģu spalva pēdējā laikā ir stipri kūtā jaunū lugu rakstīšanai un republikas teātru repertuārs stipri cīnās oriģinalitātes trūkuma dēļ. Tāda šo jautājumu aktualu, jo jaunās tematikas meklēšana ir viens no ceļiem, kas ejams, lai pārvarētu satstingumu dramaturģijā.

Jā Vissavienības mērogā laistas klajā daudzas mākslas filmas par dažādiem sporta veidiem, tad mūsu republikas literatūra un māksla sporta tematikā pagājusī pilnīgi garām. Daudzi dramaturģi, droši vien, tāpat kā Maļugins, aizbaidināties, ka sporta dzīvi nav iespējams parādīt uz skatuves tehnisku iemeslu dēļ. Tās ir gluži aplamas domas.

Neviens taču neprasa, lai uz skatuves notiktu futbola vai hokeja sacīkstes. Lūgā jāparāda sportistu — cilvēku dzīve, bet nevis bumba vai hokeja ripa. Ja mēs uz skatuves rādām kolchoznieku dzīvi, runājam par traktoristiem un traktoriem, tad taču nevienam nekad nav domājis braukt uz skatuves ar traktor! Bet val bez šī traktora parādīšanas kolchozu dzīves noteļošanai veltīta luga ko zaudējusi? Taču nē. Tāpat tas ir arī ar sportu.

Vairākkārt esam lasījuši laikrakstos un žurnālos kritiskus rakstus par mūsu sportistu neveiksmju cēloņiem, par dažu sportistu nedisciplinētību, nesportisku uzvešanos utt. Tas nozīmē, ka arī sporta dzīve nav bez negatīvām parādībām, tāpat arī bez konfliktiem. Un pozitīvu parādību mūsu padomju sportā ir tik daudz, ka tās nemaz nav iespējams uzskaitīt. Viela dramatiskiem sacerējumiem par sporta dzīvi ir. Nepieciešams tikai ierosināt rakstniekus darbam.

Sportam jāierāda vieta uz skatuves! Gribas cerēt, ka mūsu dramaturģi atsauksies šim aicinājumam.

Guntis Krūmiņš

Latviešu rakstnieces luga Ukrainā

Sā gada aprīlī M. S. Ščepkina vārdā nosauktās Sumu apgabala teātris pirmās Ukrainā uzveda Elinas Zālītes komediju «Vārds sievietēm» Jurijs Nazarenko tulkojumā.

Lai arī ar citu brālīgo padomju tautu dramaturģiju sastopamies ne jau pirmo reizi. Elinas Zālītes lugas uzvedums kļuvis par izcilu notikumu mūsu teātra dzīvē un sagādājis kolektīvam daudz radoša prieka. Ar šo lugu mēs guvām ieskatu par latviešu tautas dzīvi, tiemsmem un centieniem.

«Vārds sievietēm» inscenējums sagatavots teātra galvenā režisora A. Ldova vadībā. Dekoratīvo ietērbu devis S. Blaiss. Galvenos tēlus veidojuši mūsu vadošie aktieri J. Pančenko (Pēteris Kļava), M. Lesova (Ede),

N. Radziļevska (Ina), J. Rudina (Liene), A. Nosačevs (Mārtiņš Bebris).

Jāatzīstas, ka sākumā mazliet šaubījāmies par lugas panākumiem. Likās, ka komedijā attēlotie notikumi mums, ukraiņiem, «jau sen pārdzīvots laiks». Tādēļ jo sevišķs bija mūsu prieks, kad jau pirmās izrādes izklidināja visas šaubas.

«Vārds sievietēm» lielus panākumus gūst ne tikai mūsu stacionarajā teātrī, bet arī izbraukuma izrādēs Frunzes vārdā nosauktās rūpnīcas Kulturas pilī, kā arī daudzos kolchozos, kur esam viesojušies ar šo lugu.

Aleksejs Tarasenko,
UPSR Nopelniem bagātais
mākslinieks

Lidijas Freimanis radošā darba vakars

Savās nelielajās skatuves gaitās jaunā LPSR Valsts Akademiskā Dramas teātra aktrise Staļina premijas laureate Lidija Freimane ieguvusi plašu popularitāti un skatītāju mīlestību. To spilgti apliecina kuplais apmeklētāju skaits 25. maijā Mākslas darbinieku namā notikušajā mākslinieces radošā darba vakarā.

Runādams par Lidiju Freimani, aktieris K. Pamše uzsvera, ka aktrise savā līdzšinējā darbībā spilgti pierādījuši Staņislavska vārdu patiesību, ka

«nav lielu un mazu lomu, bet ir tikai lieli un mazi aktieri». Par to liecināja arī viņas radošā darba vakarā sniegtā programma — fragmenti no padomju rakstnieku, krievu, latviešu un Rietumeiropas klasiku lugām. Vislielāko atsaucību guva mākslinieces izpildītais Zoljas monologs no Alģeres lugas «Pasaka par patiesību». Katerinas dialogs ar Borisu no Ostrovska lugas «Negais», kā arī Kristīnes tēla atveidojums Blaumaņa «Uguni».

Dz. Briede

J. Raiņa dzīvei un darbiem veltīta izstāde Majoros

Latvijas PSR Zinātņu Akademijas J. Raiņa vārdā nosauktā Valsts literatūras muzeja filiālē — Raiņa vasarnīcā — Majoros, Aleksandra ielā 7, papildināta un atvērta apmeklētājiem tautas dzejnieka darbiem un dzīvei veltīta izstāde. Izstādīti jauni archiva materiāli (Raiņa rokraksti, žandarmērijas dokumenti par Raiņa apcietināšanu un izraidīšanu, apsūdzības akti par Raiņa piedalīšanos revolūcijā u. c.). Plaši parādītas Raiņa kritikas par «Pūt, vējiņ!» izrādēm dažādās vietās Padomju Savienībā u. c.

Izstāde atvērta katru dienu, izņemot pirmdienas, no pl. 12—17. Ekskursijas pieļietamas no pl. 14—16 pa telefonu 262-4194.

ŠONEDĒĻ

Sodien, plkst. 13, Latviešu un krievu mākslas muzejā leņvorojama īgaunu mākslinieka Johana Kellera (1826.—1899.) izstādes atklāšana.

• Kulturas un atpūtas parka Brīvības teātrī plkst. 14 — Maskavas Valsts estrādes mākslinieku koncerts, plkst. 18 — Dailes teātra viesizrāde ar A. Upīša komediju «Apburtais lokss».

• Filharmonijas koncertzālē Maskavas Valsts estrādes mākslinieku koncerts. Sākums plkst. 20.30.

• Kēmeros, Filharmonijas koncertzālē, plkst. 21 vasaras sezonas atklāšana, Valsts kora koncerts. Kora mākslinieciskais vadītājs LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks Jānis Ozoliņš.

1. jūnijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

2. jūnijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietišķās mākslas sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

• Kēmeros, Filharmonijas koncertzālē, Maskavas Valsts estrādes mākslinieku koncerts. Sākums plkst. 21.

3. jūnijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā tēlnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 17.

4. jūnijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā jauno mākslas vēsturnieku un kritiķu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

KLAUSIETIES PA RADIO

Svētdien, 31. maijā. Pa viļņi 521,7 m: Plkst. 13.45 literāri satirisks raidījums — Gogola stāsta «Kā saklidojās Ivans Ivanovičs ar Ivanu Nikiforoviču» radiomontaža. Plkst. 15.20 koncerts — pārruna «Komponistu» dziesminieks Arvīds Zilinskis. Plkst. 16.35 literāri muzikāli raidījums, Staļina premijas laureāta K. Paustovska stāsta «Jūras dzimšana» fragments. Plkst. 20.00 koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu.

Pa viļņi 222,4 m: Plkst. 19.30 simfoniskais koncerts. Programā LPSR Valsts konservatorijas kompozīcijas fakultātes absolventu skaņdarbi.

Pirmdien, 1. jūnijā. Pa viļņi 521,7 m: Plkst. 18.45 LPSR Valsts konservatorijas studentu koncerts. Plkst. 21.25 literāri muzikāli raidījums, veltīts Starptautiskajai bērnu aizsardzības dienai. Margaritas Agasīnas poēmas «Mani vārdi» radiomontaža. Piedalās Tautas māksliniece, Staļina premijas laureate Lilita Bērziņa.

Otrdien, 2. jūnijā. Pa viļņi 521,7 m: Plkst. 20.00 koncerts «Atbildes uz radioklausītāju vēstulēm». Plkst. 21.30 literārs raidījums no cilka «Brālīgo republiku literatūra». Ukrainu rakstnieka Staļina premijas laureāta Igora Muratova «Slāsta par Bukovinu» fragments. Lasis Nopelniem bagātais skatuves mākslinieks Luījs Smits.

Trešdien, 3. jūnijā. Pa viļņi 521,7 m: Plkst. 20.00 raidījums jaunatnei — radiokompozīcija «M. I. Kalljāns».

Pa viļņi 222,4 m: Plkst. 22.30 Tigranjana operetes «Ielūss kāzās» montāža.

Ceturtdien, 4. jūnijā. Pa viļņi 521,7 m: Plkst. 21.00 mākslinieciskās pašdarbības koncerts. Plkst. 21.30 literārs raidījums «Slovākijas pavasarī». Slovaku rakstnieka Jana Škalkas apraksts «Jaunās dzīves leņemes».

Piektdien, 5. jūnijā. Pa viļņi 521,7 m: Plkst. 21.30 literārs raidījums — Laimoņa Pura raksts «Jaunāko grāmatu apskats». Plkst. 22.30 koncerts ar radioklausītāju sastādītu programmu.

Sestdien, 6. jūnijā. Pa viļņi 521,7 m: Plkst. 21.40 literāri satirisks raidījums no cilka «Aizrobežu literatūras klasika». Amerikāņu rakstnieka Marka Tvena pamfleti.

Pa viļņi 222,4 m: Plkst. 19.30 literārs raidījums. Antona Čehova vienclieks «Bildnājumss».

VILTOJUMU IZSTĀDE

Ar Romas ledzīvotāju Dionidži Judikone nesen atgādijās vairāk nekā divains notikums.

Reiz pievakarē, pastaļģājoties pa mūžīgās pilsētas ielām, Dionidži Judikone pamanīja pie kāda nama milzu reklamu, kas aicināja ikvienu itālieti katrā ziņā apmeklēt izstādi, kural bija villinošs nosaukums: «Vilppus dzelzs priekšskara».

Būdams zinātkārs cilvēks, Judikone devās apskatīt izstādi. Noskaidrojās, ka tā veltīta tautas demokrātijas zemēm. Ekspozīti centās pierādīt, ka šajās zemēs valdot tumsība un pamestība, «viņa pusē» saule nespīd, labība neaug, bērni nedzimsot un vispār — cilvēki nedzīvo. Bet tie, kas brīnumainā kārtā palikuši dzīvi, vārgstot zem nebeidzama posta un vajāšanu jūga.

To visu apliecināja daudzi fotoattēli, plakāti un diagramas. Kļēdzoši lozungi «vispārīgā» izstādītos materiālus.

Sinjors Judikone pārgāja no viena stenda pie otra. Un tad viņš apstājās kā zemelī pleaudzīs lielas fotogrāfijas priekšā. Tajā bija parādīts ne pārāk vecs vīrs, un uzraksts zem attēla apgalvoja, ka tas esot kādas tautas demokrātijas zemes ledzīvotājs, agrāk vidējo slāņu pārstāvis, bet tagad «komunistu vergss».

Taču fotoattēlā bija redzams neviens cits kā pats Dionidži Judikone.

Jā, tā bija viņa ģimēne! Sinjoram Judikone tūdaļ pat ienāca prātā, ka apmēram pirms divām nedēļām pie viņa bija atbraucis kaut kāds fotoreportieris un, izmantojot par ieganstu komercireklamu, pierunājis viņu nofotografēties. Tagad šī fotogrāfija izstādīta visiem apskatīšanai, bet pats Romas ledzīvotājs Judikone tajā figurēja kā valnu kāds bulgars vai ungars, «kas cieš zem komunistu jūga».

Līdz sirds dziļumiem sautis, Judikone devās pie izstādes administrācijas. Tur notika apmēram šāds dialogs: — Sinjor direktor, jūsu izstāde ir blefs!

— Sinjor, kā jūs ledrošināties! Mūsu izstādi atklāja augstas amatpersonas. Tās atklāšanā bija klāt pats augsti cienjama sinjors Tupini, ministru padomes priekšsēdētāja valsts sekretars. To... — Un tomēr izstāde ir blefs! Es apgalvoju to!

— Sinjor, jums nāksies atbildēt par saviem vārdiem. Mūsu izstādi noorganizējis «Katoliskā akcija», un tā ar šādiem musinātajiem tiek galā enerģiski un apņēmīgi. Kas gan jūs tāds īsti esat?

— Esmu jūsu negodīguma upuris, sinjor. Iekams draudat, papūlieties šokot man...

Saruna turpinājās pie nelaimīgās ģimēnes. — Kā ģimēne, es ir, sinjor direktor? Kā ģimēne, es jautāju jums?! — M—m... E—e... Jā—a... Pārsteidzoša līdzība...

— Tā nav līdzība, tā ir mana ģimēne. Tas ir mans deguns, acis, manas rokas, galu galā — mans uzvalks. Prasu nekavējoties aizvērt šo viltojumu.

Marks Tvens aizdomās

«Vienīgi mirušajiem ir vārda brīvība. Vienīgi mirušajiem atļauts runāt patiesību. Amerikā, tāpat kā visur, vārda brīvība ir mirušajiem».

Sos vārdus pateicis Marks Tvens. Slavenais amerikāņu rakstnieks nevarēja paredzēt, ka pusgadsimtu pēc tam, kad tie būs pasacīti, senators Makartijs izdarīs Tvena skumīgajā aforismā būtisku labojumu un atņems vārda brīvību mirušajam Tvenam... Izvērtoties cīņai pret «bīstamām domām», Savienotajās Valstīs dažus Marka Tvena darbus, to skaitā pazīstamo romanu «Jenkijs karaļa Artura galmā», izņem no apgrozības skolu

— Bet sinjor, es nevaru to aizvērt. Vakar mums jau nācās noņemt vienu ģimēni. Tajā bija parādīts kāds socialists no «viņas puses» zemēm, kurš kļuvis par komunistu vergu. Pateikšu jums, sinjor, konfidenciali: Alfredo Nardekia, kas tāpat kā jūs, ir Romas ledzīvotājs, saskatīja šajā socialistā pats sevi. Notika skandals, ģimēni nācās noņemt. Mēs pazaudējām vienu no labākajiem ekspozītiem...

— Man nav nekādas daļas par cietēm. Es pieprasu, lai noņem manu ģimēni!

— Bīstieties dieva, sinjor! Noņemam ģimēni vakar, noņemsim šodien... Rit atnāks vēl kāds. No izstādes nekas nepalikis pāri...

— Sinjor direktor, jūs atsakāties? Labi! Rit par jūsu viltojumu uzzinās Romas avīzes...

— Sinjor, nomierinieties! Dievmātes vārdā... Jūsu argumenti ir neapšaubāmi un pārliecinoši, viss būs kārtībā...

Pēc šāda apgalvojuma Dionidži Judikone atstāja izstādi ar nodomu vairs tur neatgriezties. Taču viņa uzticība «Katoliskās akcijas» propagandistiem bija stipri vien ledragāta, un 14. maijā viņš nolēma izdarīt pārbaudi viltojumu izstāde.

Var ledmāties šā cilvēka sašutumu, kad viņš atkal atklāja savu ģimēni, tikai izlabotu un papildinātu: tajā bija piezīmētas pašam sinjoram Judikone trūkstošās ūsas! Gluži tāda pašā brīdīgā veidā bija «izlabota» un papildināta arī Alfredo Nardekia ģimēne.

Uzzinājuši to, sašutis apmeklētāji piespieda izstādes administrāciju atkal aizvērt projām viltotās ģimēnes.

Bet atmākojumi turpinājās. Kādā tautas demokrātijas zemes «mūtnieka» ģimēnē apmeklētāji atklāja pārgērbtu valdības radiofona diktoru. Pierādījās, ka fotouzņēmumā, kas attēloja «Vācijas Demokrātiskās Republikas tautas policijas uzbrukumu opozīcijai» īstenībā fiksēts Bonnas republika policijas uzbrukums darbajauzu demonstrācijai. Demokrātiekie laikraksti publicēja kāda fotogrāfa vēstuli, ka no viņa pagēmtie fotouzņēmumi bez viņa ziņas viltoti un falsificēti...

Reakcija bija spiesta atkāpties: avīze «Messadžero» nāca klajā ar paziņojumu, ka falsificētie fotoattēli esot «simboli», bet nevis «īsti dokumenti». Tā viltojumu izstāde pārvērtās par tās sarikotāju apkaunošanas izstādi.

7. jūnijā Itālijā notiks parlamenta vēlēšanas. Kristīgo demokrātu partija lien val no ādas laukā, lai neļautu darbajauzu pārstāvjiem lekt par parlamenta deputātu skaitā. Priekšvēlēšanu cīņā šī partija rīkojas pēc jezuitu vecvēcā principa — mērķis attālsno līdzekļus.

Izstāde ar viltojumiem par tautas demokrātijas zemēm ir uzskatāma liecība, kas raksturo metodes, ar kuru palīdzību de Gaspert un viņa partija pūlas apmulsināt Itālijas tautu, vājināt komunistu autoritāti un noturēties pie varas.

A. Soldatovs

bibliotēkās. Tagad radusies jaunā problēma: vai Tvena grāmatas drīkst atrasties Amerikas Savienoto Valstu pārstāvniecību bibliotēkās ārzemēs?

Makartijs, kas vada senata pastāvīgo izmeklēšanas apakškomisiju, nesen nosūtīja divus reidentus pārbaudīt bibliotēkas amerikāņu pārstāvniecībās Bonnā un Vinē. Ko tur atklāja stingrie reidenti, skaidri nav zināms. Tomēr šī akcija līdz nāvei nobiedēja valsts departamenta Starptautiskās informācijas pārvaldi, kas pārzina bibliotēku komplektešanu.

Bīstoties no apvainojumiem progresīvu un komunistisku autoru grāmatu izplatīšanā, Starptautiskās informācijas pārvalde griežas pie valsts sekretara vietnieka palīga Maklauda pēc paskaidrojumiem jautājumā, vai Marks Tvens ir bijis «sarkanais»? Maklauds atteicies atrisināt šo sarežģīto problēmu. «Ja Starptautiskās informācijas pārvalde», viņš paziņoja, «cinās pret komunistu, tad tai jābūt spējīgai noskaidrot, kas ir komunistisks autors».

Pārvalde tagad ieslūgusi drūmas pārdomas un ar sirdsdrēbešanu gaida senatora Makartija kārtējo bandītisko uzbrukumu, bet jautājumus par Marku Tvenu pagaidām paliek atklāti...

Zel, ka par visu šo lietu nevar izteikties pats trača vajnieks.

(Pēc «Novoje vremja»)